Kulturna baština Bibinja u funkciji razvoja kulturnog turizma

Šimac, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:669033

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

University of Zadar Institutional Repository

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

Sveučilište u Zadru

Odjel za turizam i komunikacijske znanosti
Diplomski sveučilišni studij Kulturna baština i turizam

Lucija Šimac

Kulturna baština Bibinja u funkciji razvoja kulturnog turizma

Diplomski rad

Zadar, 2019.

Sveučilište u Zadru

Odjel za turizam i komunikacijske znanosti
Diplomski sveučilišni studij Kulturna baština i turizam

Kulturna baština Bibinja u funkciji razvoja kulturnog turizma

Diplomski rad

Student/ica:
Lucija Šimac

Mentor/ica:
Doc.dr.sc. Igor Kulenović

Zadar, 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Lucija Šimac,** ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Kulturna baština Bibinja u funkciji razvoja kulturnog turizma** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 21. ožujka 2019.

Lektorica za hrvatski: Prof. Ivana Kero

Lektorica za engleski: Prof. Marina Lisica

Sadržaj

1 UVOD 1

2 DEFINIRANJE OSNOVNIH POJMOVA 4

2.1 KULTURA 4

2.2 KULTURNA BAŠTINA 6

2.3 KULTURNI IDENTITET 9

2.4 KULTURNI TURIZAM 11

3 KULTURNA BAŠTINA BIBINJA 12

3.1 IZ POVIJESTI BIBINJA 12

3.2 DUHOVNI ŽIVOT I POBOŽNOST 17

3.3 MATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA 18

3.3.1 SAKRALNA BAŠTINA 19

3.3.2 ETNOGRAFSKA ZBIRKA 32

3.3.3 ZGRADE I SPOMENICI 33

3.4 NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA 35

3.4.1 KUD IVAN GORAN KOVAČIĆ 38

3.4.2 SUSRET DALMATINSKIH KLAPA "RASPIVANO BIBINJE" 41

3.4.3 VEČER FOLKLORA 43

3.4.4 MANDOLINSKI ANSAMBL "MOBA" 44

3.5 VINOGRADARSTVO, MASLINARSTVO, RIBARSTVO 45

4 SUVREMENO KULTURNO STVARALAŠTVO 49

4.1 STVARANJE NOVE BAŠTINE 49

4.2 STVARANJE NOVE TRADICIJE 52

5 VALORIZACIJA I PREZENTACIJA KULTURNE BAŠTINE BIBINJA 58

5.1 STAVOVI DOMICILNOG STANOVNIŠTVA O KULTURNOJ BAŠTINI 59

5.2 VAŽNOST KULTURNOG NASLJEĐA ZA KULTURNI TURIZAM BIBINJA 60
5.3 VAŽNOST RAZVITKA KULTURNOG TURIZMA 61
5.4 PRIJEDLOZI I RAZVOJNE PERSPEKTIVE 62
6 ZAKLJUČAK 64
7 SAŽETAK 65
8 SUMMERY 66
9 LITERATURA 68
10 POPIS ILUSTRACIJA 69
11 ŽIVOTOPIS 71

1 UVOD

1. PREDMET ISTRAŽIVANJA

Bibinje je priobalno turističko mjesto i već godinama ima tradiciju bavljenja turizmom. Međutim, turizam Bibinja se većinom temelji na ponudi mora i sunca te je sezonskog, kupališnog karaktera. Mjesto ima dugu povijest, a samim time i bogato povijesno i kulturno nasljeđe. Kada govorimo o kulturnom nasljeđu, tj. o kulturnoj baštini, podrazumijevamo materijalnu i nematerijalnu baštinu. U ovom radu istražit će se što se sve smatra bibinjskom baštinom i na koji način je ta baština valorizirana i prezentirana.

2. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Ciljevi ovog istraživanja su:

- odrediti atrakcijsku bazu Bibinja
- utvrditi kolika je informiranost i znanje lokalnog stanovništva o kulturnoj baštini Bibinja
- utvrditi kako je kulturna baština Bibinja prezentirana u promotivnim materijalima

3. ISTRAŽIVAČKA PITANJA

1. Kakvi kulturni resursi postoje u Bibinjama?
2. Jesu li valorizirani i na koji način?
3. Što se može napraviti kako bi bili bolje valorizirani?

4. KORIŠTENE ZNANSTVENE METODE

Za potrebe izrade ovog istraživačkog rada koristit će se nekoliko znanstvenih metoda. Prvenstveno ću koristiti metodu intervjua da bih dobila sliku stavova lokalnog stanovništva o kulturnoj baštini Bibinja. Koristit ću metodu proučavanja literature o kulturi i kulturnoj baštini uopće te o povijesti i kulturnoj baštini Bibinja. Također će biti korištena i analiza sadržaja s interneta.

5. PRELIMINARNA STRUKTURA RADA S OBJAŠNJENJEM

1. Uvod
2. Definiranje osnovnih pojmova
   2.1. Kultura
   2.2. Kulturna baština
   2.3. Kulturni identitet
   2.4. Kulturni turizam
3. Kulturna baština Bibinja
   3.1. Iz povijesti Bibinja
   3.2. Duhovni život i pobožnost
   3.3. Materijalna kulturna baština
      3.3.1. Sakralna baština
      3.3.2. Etnografska zbirka
      3.3.3. Zgrade i spomenici
   3.4. Nematerijalna kulturna baština
      3.4.1. KUD Ivan Goran Kovačić
      3.4.2. Susret dalmatinskih klapa „Raspivano Bibinje“
      3.4.3. Smotra folklora
      3.4.4. Mandolinski sastav MOBA
   3.5. Ribarstvo, vinogradarstvo, maslinarstvo
4. Suvremeno kulturno stvaralaštvo
   4.1. Stvaranje nove baštine
   4.2. Stvaranje nove tradicije
5. Valorizacija i prezentacija kulturne baštine Bibinja
   5.1. Stavovi domicilnog stanovništva o kulturnoj baštini
   5.2. Važnost kulturnog nasljeđa za razvitak kulturnog turizma Bibinja
   5.3. Prezentacija široj javnosti
   5.4. Prijedlozi i razvojne perspektive
6. Zaključak
7. Sažetak
8. Summary
9. Literatura
10. Popis ilustracija
11. Životopis

U uvodnom dijelu diplomskog rada razmotrit će se pretpostavke i polazišta rada. U drugom poglavlju dobit će se opća slika o kulturi i kulturnoj baštini definiranjem osnovnih pojmova važnih za tu temu. Treće poglavlje bazirat će se na bibinjsku kulturnu baštinu, način na koji je nastajala kroz povijest i na koji se čuvala u narodu. Ujedno, u trećem poglavlju bit će izneseno sve što se smatra kulturnom baštinom - materijalnom i nematerijalnom. Također će biti opisan i način života koji su Bibinjci baštinili od davnina. U četvrtom poglavlju bit će govora o suvremenom kulturnom stvaralaštvu u raznim granama kulture, o stvaranju nove baštine i nove tradicije. Peto poglavlje bavit će se stavovima domicilnog stanovništva o kulturnoj baštini njihova mjesta, o tome što oni vide kao baštinu svog načina života i svog mjesta. Govorit će se o važnosti kulturne baštine Bibinja i njenoj valoriziranosti te prezentiranosti široj javnosti. Na samom kraju izložit će se nekoliko prijedloga za uspješnije i kvalitetnije uvrštavanje kulturne baštine u turističku ponudu.

2 DEFINIRANJE OSNOVNIH POJMOVA

2.1 KULTURA

Mnogi istraživači su se bavili problematikom definiranja pojma 'kultura', a samim definiranjem, raščlanjivanjem i ulaženjem u pojedinosti otvara se niz drugih tema. Pojam 'kultura' ima više različitih značenja te postoji više tipova kulture. U ovom radu se bavimo kulturom i njenim utjecajem na razvoj kulturnog turizma, ali ćemo početi definiranjem kulture u širem smislu. Važno je naglasiti da su i kultura i turizam dinamični procesi i oboje su podložni promjenama tijekom vremena te ih je važno promatrati kao procese koji se stalno razvijaju. Frans Schouten (1996.) dinamičnost kulture izražava na sljedeći način:

Procesi kulturne razmjene postoje otkad postoji i kultura. Svaka se kultura u svijetu oblikovala kontinuiranim procesom uzimanja i davanja. Kultura je fenomen koji se stalno razvija, to je živući identitet. Ona je dinamičan model, a pokušamo li je ukalupiti u statičan oblik, prestat će postojati kao izvor inspiracije (prema: Jelinčić, 2008:26)

Razne su definicije kulture nastale promatranjem pojma kulture s različitih gledišta. Ali, kultura je svakako živa i konstantno se mijenja. Rihtman-Auguštin (1970.) kaže da *pojam kulture ne podrazumijeva samo tzv. narodnu, tradicijsku kulturu, niti kulturu shvaćenu kao umjetnost i obrazovanje, nego kompleksnu cjelinu vrijednosnih obrazaca i normi koji utječu na ponašanje, kao i sve ono što je čovjekovim ponašanjem stvoreno. Tako je koncipirana kultura predmet etnologije, odnosno kulturne antropologije* (prema: Jelinčić, 2008:27).

Dakle, kad kažemo *kultura* ne mislimo nužno na kulturno stvaralaštvo kroz neku umjetnost, već pojam kulture može imati različita značenja. Četiri su značenja pojma kulture s obzirom na gledište s kojeg se kultura promatra:

a) Kultura je **stanje duha**

- Ljudi postaju kulturni kada teže ideji usavršavanja, cilju ili težnji individualnog ljudskog postignuća ili emancipacije. Kultura je svojstvo što ga posjeduju pojedinci koji su kući stjecali znanja i postizali svojstva koja se za kulturu pojedinca smatraju poželjnim.

b) Kultura je **izraz civilizacijskog postignuća**

- Različita društva se različito razvijaju te su samim time neka društva naprednija ili kulturnija od drugih. Ovo je razumijevanje kulture blisko povezano s evolucijskim idejama.

c) Kultura je **kolektivni skup umjetničkih i intelektualnih djela**

- Prema ovom gledištu kulturu nalazimo samo u kazalištima, muzejima, koncertnim dvoranama, umjetničkim galerijama, knjižnicama i slično, a ne u svim aspektima čovjekova društvenog života. U tom smislu nazivamo je *visoka kultura* ili *elitistička kultura*.

d) Kultura je **ukupan način života ljudi**

- Prema ovom gledištu kultura jednog društva je način života njegovih pripadnika, zbirka ideja i navika što ih uče, dijele i prenose s naraštaja na naraštaj. Taj vid kulture nazivamo *narodna kultura*. Ona se odnosi na način života koji neka zajednica dijeli, na sveukupnost vjerovanja, vrijednosti i ponašanja te zajednice. Narodna se kultura očituje kroz tradiciju, običaje, stilove odijevanja i slično.

Na kulturu i njen razvoj utječu razni faktori kao što su npr. okruženje u kojem određeno društvo živi, resursi kojima raspolaže to društvo, te količina i raznolikost tih resursa. Klima je također jedan od faktora koji utječe na kulturu jer uvjetuje način životnog ciklusa; od hranjenja, odijevanja i sličnih faktora do samog zdravlja. I gustoća stanovništva utječe na kulturu budući da se zahtijeva puno više reda, poštivanja običaja, normi i pravila kada je populacija društva gušća. Bitni su i vanjski utjecaji na društvo i samostalnost određenog društva koji uvjetuju otvorenost ili zatvorenost neke kulture te razina razvijenosti tehnologije, pogotovo komunikacijske.

Postoji mnoštvo životnih aspekata koji su vezani za kulturu. Neki od tih aspekta su razne osobne i kolektivne karakteristike svih sudionika nekog društva. U to ulaze percepcija, razumijevanje, kategorizacija, način rješavanja problema, pamćenje, stavovi, mašta, kreativnost i slično. Također, neki od važnijih životnih aspekata vezanih za kulturu su hrana, odijevanje, ekonomija, transport, blagostanje, religija, znanost, životni ciklus, individualne i obiteljske aktivnosti, društvena zajednica i politički sustavi.

Iz svega gore navedenog možemo zaključiti kako je pojam kulture uistinu širok te uzimajući u obzir sve što utječe na oblikovanje i stvaranje kulture, kulturu možemo podijeliti na četiri osnovna tipa. To su visoka, pučka, masovna i popularna kultura. Kratko ću opisati svaki od tih tipova.

a) **Visoka kultura** se odnosi na intelektualno i umjetničko stvaralaštvo, na djela koja imaju posebno visok status i umjetničke odlike kao npr. djela velikana klasične glazbe, opera, balet, književni opusi, kazališna djela, slike, skulpture, arhitektonska djela i slično.

b) **Pučka kultura** nastaje u širokim slojevima društva, autonomna je i neposredno odražava život i iskustva naroda. Primjeri pučke kulture su tradicionalni pučki napjevi i pripovijesti što

se prenose s naraštaja na naraštaj. Pučku kulturu se nikada ne smješta u visoku umjetnost, ali se njezina osobitost prihvaća i uvažava.

c) **Masovna kultura** je u biti proizvod masovnih medija, a primjeri te kulture su popularni filmovi, serije i nosači zvuka. Masovna kultura je proizvod industrijskih društava.

d) **Popularna kultura** uključuje svaki kulturni proizvod kojeg cijeni velik broj običnih ljudi koji ne gaje pretenzije da znaju nešto o kulturi. Primjeri tih kulturnih proizvoda su tv-serije, pop glazba, filmovi za široku publiku te popularno štivo poput detektivskih ili ljubavnih romana. Popularna kultura se često koristi u istom značenju kao izraz masovna kultura.

Po Littrellu (1997.) *pojam kulture sadržava ono što ljudi misle (stavove, ideje i vrijednosti), rade (kulturom normirani načini ponašanja ili način života) i stvaraju (umjetnička djela, artefakti, kulturni proizvodi)* (prema: Jelinčić, 2008:31).

Iz raznih definicija o kulturi te uzimanjem u obzir svih elemenata, faktora i aspekata kulture proizlazi da je kultura skup različitih duhovnih, materijalnih, intelektualnih i emocionalnih odlika društva ili društvene grupe. Uz umjetnost i literaturu, obuhvaća stilove života, načine zajedničkog življenja, sustave vrijednosti, tradicija, vjerovanja i slično.

2.2 KULTURNA BAŠTINA

Nekada je pojam baštine označavao samo materijalne stvari tj. sva nasljedna dobra koja su se prenosila s roditelja na djecu. Ta dobra su se trebala poštivati i čuvati jer su činila osnovnu komponentu obitelji. Međutim, pojam baštine kroz povijest se mijenjao. Kulturna baština od dobra dobivenog u nasljeđe koje se čuva i prenosi na nove generacije u obitelji, postaje zajedničko dobro naroda koje se čuva i prenosi na nove generacije. Tako baština postaje nacionalno dobro i doprinosi stvaranju nacionalnog identiteta. Postaje nositelj identiteta određene društvene zajednice, predstavlja njenu prošlost, ali i implicira njenu sadašnjost i budućnost. Snaga kulturne baštine očituje se osobito u zajednici čiju povijest predstavlja.

Definicije kulturne baštine s vremenom se mijenjaju, odnosno proširuju. Najčešće citirana definicija baštine dio je UNESCO-ove *Konvencije za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine* (1972.). Baština je u tom dokumentu definirana ovako:

> Kulturna baština odnosi se na spomenike, skupine građevina i lokalitete od povijesne, estetske, arheološke, znanstvene, etnološke ili antropološke vrijednosti. Tri su glavne komponente Konvencije pri definiranju kulturne baštine:

S*pomenici:* djela arhitekture; monumentalna djela iz područja skulpture i slikanja; elementi ili strukture arheološke prirode; crteži, pećine i prebivališta; i kombinacije obilježja izuzetne univerzalne vrijednosti, bilo povijesne, umjetničke ili znanstvene); S*kupine građevina :* skupine samostojećih ili povezanih građevina koje zbog svoje arhitekture, homogenosti ili položaja u okolišu posjeduju izuzetnu univerzalnu vrijednost, bilo povijesnu, umjetničku ili znanstvenu);

Lokaliteti : djela čovjeka ili kombinirana djela prirode i čovjeka, i područja koja uključuju arheološke lokalitete izuzetne univerzalne vrijednosti, bilo povijesne, umjetničke ili znanstvene (prema: Jelinčić 2008:31).

Konvencija u pojam baštine uvrštava i prirodnu baštinu, ali je njeno ograničenje u tome što se odnosi samo na materijalnu dimenziju kulture. UNESCO 2003. godine prilagođava definiciju i proglašava *Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine.* Nematerijalna kulturna baština uključuje usmenu tradiciju, izričaj i jezik, scensku umjetnost, svečanosti, rituale i običaje koji narod prakticira te tradicijske obrte.

I drugi dokumenti poput *Venecijanske povelje* i *Povelje iz Burre* bave se definiranjem baštine u užem ili širem smislu, a pojedini se bave određenim segmentima baštine kao što su povijesni gradovi, arhitektura, spomenici i slično.

Suština pojma *kulturna baština* odnosi se na materijalno i nematerijalno nasljeđe nekog društva naslijeđeno od prošlih generacija koje se održava u sadašnjosti i čuva za buduće generacije. Drugim riječima, kulturna baština nosi obilježja prošlih vremena, ali i suvremenosti.

"Baština koju smo naslijedili iz prošlosti često je jedinstvena i nezamjenjiva i ta činjenica sadašnjim generacijama nameće odgovornost za njezino očuvanje." (Jelinčić 2010:22)

Dakle, kad govorimo o baštini, razlikujemo materijalnu baštinu, prirodnu baštinu i nematerijalnu baštinu. Materijalna baština uključuje spomenike, artefakte, povijesne lokalitete, zgrade, skulpture, slike i slična djela. Prirodna baština obuhvaća krajolik i prirodni okoliš, biljni i životinjski svijet. Ta vrsta baštine često je važna komponenta turističke industrije. Nematerijalna baština se očituje u tradiciji i društvenim vrijednostima, običajima i praksama, duhovnim vjerovanjima, umjetničkom izražaju, jeziku i ostalim aspektima ljudske aktivnosti. Nematerijalnu baštinu teže je očuvati od zaborava i nestanka nego li je to slučaj s materijalnom baštinom.

Nositelji kulturne baštine nisu isto vezani za svaki oblik kulturne baštine kao i konzumenti te iste baštine. Postoje četiri razine stupnjevanja vezanosti baštine za lokalitet, a to su *svjetska baština, nacionalna baština, lokalna baština i osobna baština.*

Svjetska je baština poznata širokom krugu javnosti i privlači mase turista iz raznih zemalja koji određeni međunarodni lokalitet baštine smatraju "našom, svjetskom, zajedničkom baštinom", baštinom univerzalne civilizacije. Nacionalna baština se odnosi na baštinu nekog naroda, predstavlja identitet tog naroda te mu osigurava kontinuitet. Lokalna baština je baština manjih zajednica koje imaju potrebu za zajedničkim oznakama kako bi ostale u dodiru s vlastitom kolektivnom prošlošću. Osobna baština je baština ljudi koji su emocionalno vezani uz neki lokalitet, uključujući pripadnike posebnih interesnih grupa, npr. religijska udruženja, etničke grupe, profesionalne grupe, itd.

Naravno, uvijek postoji mogućnost da se te razine isprepletu, jer ono što nekome predstavlja samo svjetsku baštinu nekom drugom može predstavljati nacionalnu, lokalnu ili pak osobnu baštinu. Bazilika Sv. Petra u Rimu turistu iz Amerike ili Azije predstavlja svjetsku kulturnu baštinu, ali Talijanu predstavlja nacionalnu baštinu, Rimljanima predstavlja lokalnu baštinu, a katoliku iz Argentine, Bugarske, Južnoafričke Republike ili iz bilo koje druge zemlje predstavlja osobnu baštinu.

Isprepletanje tih razina vezanosti za baštinu dokazuje kompleksnost kulturne baštine. Kompleksnost baštine očituje se u mogućnosti da se ona osjeća kao "vlastita" ili kao "svjetska", ne dovodeći u vezu lokalitet na kojem se nalazi.

Potreba očuvanja baštine je nesumnjiva, međutim, nema svaki objekt baštine koji nasljeđujemo od prethodnih generacija jednaku recepciju kod svih sadašnjih, odnosno budućih generacija. Često se događa da ono što je neka generacija smatrala baštinom i čuvala od propadanja ili zaborava, neka druga generacija jednostavno odbaci. Razlozi tomu su različiti: od nedovoljnog poznavanja prošlosti do namjernog odbacivanja nekog povijesnog perioda od sadašnjih generacija. Takvi ekstremni primjeri su većinom vezani uz povijesno represivne političke sustave, a bilo ih je i u Hrvatskoj nakon pada socijalističkog poretka. U svakom slučaju, treba težiti tome kako ne bi došlo do propadanja baštine zbog niske razine svijesti o potrebi njena očuvanja ili nedovoljnog poznavanja povijesti. Uvijek moramo biti svjesni činjenice kako baština nije obnovljiv resurs.

U svakom slučaju možemo reći kako je kulturna baština jedan od nositelja identiteta neke skupine. Očuvanjem kulturne baštine u isto vrijeme čuvamo i razlike koje različite zajednice baštine, te se time pridonosi kulturnoj raznolikosti.

2.3 KULTURNI IDENTITET

Pojam identiteta odnosi se na ono što netko jest, prepoznatljivost neke individue, grupe, naroda ili nacije. Identitet je specifičnost koja nas izdvaja od drugih. Zbog globalizacijskih procesa javlja se strah od gubitka identiteta. Strah od gubitka identiteta rezultira očuvanjem vlastitog identiteta, ali s poštivanjem identiteta "drugih", specifičnosti kulture "drugih". Jedino se na taj način može postići jednakost.

Elementi kulturnog identiteta su: 1. Jezik
2. Pismo
3. Kulturna baština (materijalna i nematerijalna)
4. Vrijednosti, svjetonazori i mentalitet
5. Institucije, rituali i društvena praksa
6. Tradicijski obrti

Možemo reći kako je kulturni identitet Hrvatske uvjetovan zemljopisom i poviješću s obzirom da se Hrvatska nalazi na važnom raskršću kulturnih utjecaja kao što je srednjoeuropski, mediteranski i balkanski kulturni krug. Upravo to bogatstvo kulturno-povijesnog nasljeđa, heterogenost prirodne baštine, raznovrsnost tradicijskih običaja koji uvjetuju i specifičan način života, simbole i suvenire, čine okosnicu kulturnog identiteta Hrvatske te mu osiguravaju kontinuitet.

Svijest o kulturnoj raznolikosti između nacija, naroda ili društvenih grupa veže se uz pojam identiteta, odnosno, svijest o potrebi očuvanja tih razlika koje postoje među kulturama.

Upravo se te razlike smatraju bogatstvom.

Da bi jedna kultura mogla ostvariti pozitivan kontakt i razviti dijalog s drugim kulturama potrebno je osvijestiti vlastiti identitet. Kulturna baština je jedan od nositelja odlika identiteta određene zajednice. Očuvanje kulturne baštine istovremeno je i očuvanje razlika koje pojedine zajednice baštine.

Nacionalni, odnosno etnički identitet, jedna je od osnovnih ljudskih prava, a osnove su nacionalnog identiteta: jezik, tradicija, kulturna baština te osjećaj nacionalne pripadnosti.

Osnova za priznavanje prava na kulturni identitet jest stajalište o podjednakoj vrijednosti različitih kultura. To stajalište nazivamo plurikulturalizam.

U prošlosti su pojedine pojave bile promatrane sa stajališta etnocentrizma, tj sa stajališta vlastite kulture, kulture promatrača. To je gledanje svijeta kroz osobne kulturološke naočale (npr. eurocentrizam, afrocentrizam).

Danas se smatra kako sve kulture imaju podjednaku vrijednost. To stajalište se naziva multikulturalizam. Podrazumijeva stav postojanja kulturnih grupa kao zatvorenih cjelina, ali u mirnom suživotu i toleranciji s drugim kulturnim grupama.

Multikulturalizam je pojam koji predstavlja ideju ili ideal o skladnom suživotu različitih etničkih i kulturnih skupina u okviru istog pluralističkog društva, a još viši stupanj od multikulturalizma koji uključuje i interakciju različitih kultura naziva se interkulturalizam. Interkulturalizam je dinamičan pojam jer uključuje odnos među kulturama i neophodnost međusobne interakcije. U praksi razne države provode interkulturne politike kako bi potakle socijalizaciju građana različitog podrijetla. Te su politike često instrument borbe protiv diskriminacije. Interkulturalizam zahtijeva otvorenost prema izlaganju kulture "drugoga", što uključuje dijalog čija je osnova razumijevanje te druge kulture a onda i uspoređivanje kultura. Dakle, interkulturalizam se zasniva na dijalogu, ali uključuje i potragu za zajedničkim elementima dviju ili više kultura.

Svijest o kulturnoj raznolikosti naroda veže se uz pojam očuvanja identiteta, odnosno očuvanja razlika koje postoje među kulturama. Strah od gubitka identiteta, u svijetu koji postaje uniforman, rezultira očuvanjem vlastitog identiteta, te poštivanjem identiteta "drugih".

Upravo se razlike među kulturama smatraju bogatstvom, a politike međunarodnih organizacija promiču njihovo očuvanje, istovremeno promičući interkulturni dijalog, toleranciju i poštivanje ljudskih prava. Razvijanjem konkretnih politika postiže se očuvanje vlastite baštine. To se očituje u politikama za pojedine kulturne sektore, kao što su npr. glazba, video, film, vodeći pritom računa da se podjednako zastupaju svi sektori kako bi se izbjegla dominacija samo jedne kulture (npr. američki film), odnosno da se svim kulturama pruži jednaka mogućnost. Npr. program *Media* pri EU osnovan je za financiranje kulturnih projekata, omogućuje državama članicama da kulturne proizvode poput filmova proizvode unutar EU.

Kulturna je raznolikost osnova čije očuvanje i poticanje osigurava jednakost svih kultura na tržištu. Da bi jedna kultura mogla doći u kontakt s drugom potrebno je osvijestiti vlastiti identitet. Izravna promidžba kulturne raznolikosti vidljiva je u kulturnom turizmu i kulturnim industrijama. Kulturni turizam, odnosno njegov razvoj, omogućava zaštitu tj. očuvanje materijalne i duhovne kulture kao izraza identiteta receptivne zajednice, ali i unapređivanje materijalne i duhovne kulture turista koji posjećuje tu zajednicu.

2.4 KULTURNI TURIZAM

Definicije *kulturnog turizma*, u literaturi, se poklapaju s definicijama pojma *turizma baštine*, pa se ta dva pojma upotrebljavaju kao sinonimi. Turizam baštine se definira kao ekonomska aktivnost koja se služi sociokulturnim resursima kako bi privukla posjetitelje. Uključuje folklorne tradicije, umjetnost i obrte, etničku povijest, društvene običaje i proslave.

Kod kulturnog turizma je naglašena motivacija i percepcija posjetitelja, a ne specifičnost lokaliteta. Naglašena je nostalgija za prošlošću i želja posjetitelja za različitim kulturnim iskustvima. Možemo jednostavno reći da je turizam baštine vrsta turizma koja je orijentirana na upotrebu kulturnih dobara kao izvora turističkih prihoda. Istu vrstu turizma možemo zvati i kulturnim turizmom, upravo zato jer se radi o turizmu kulturnih dobara. S obzirom na brojne kulturne resurse, za turizam baštine je bolje reći da je to samo jedna vrsta kulturnog turizma jer on uključuje i razne druge kategorije. Iz toga proizlazi kako je kulturni turizam ipak puno širi pojam od turizma baštine.

Kulturni turizam je specifični oblik turističkog putovanja motiviranog posjećivanjem i razgledavanjem materijalnog i nematerijalnog kulturnog nasljeđa posjećenog turističkog odredišta s ciljem usvajanja novih informacija, spoznaja i iskustava radi zadovoljavanja svojih kulturnih potreba. Dakle, kod kulturnog turizma motiv putovanja je kulturna atrakcija, mada kulturna motivacija može biti i slučajna, kada turist posjeti neku turističku destinaciju te usput sudjeluje u kulturnom životu lokaliteta. Kulturni turizam ne uključuje samo fizičko posjećivanje kulturnih atrakcija i lokaliteta, već uključuje i kulturni kontakt turista s lokalnim stanovništvom. Kulturni turisti se danas mogu promatrati kao globalna vojska semiotičara moderne koji putuju po svijetu u potrazi za direktnim kontaktom s drugim i drugačijim identitetom, nastojeći realizirati osobno iskustvo kulturnog, regionalnog i individualnog identiteta posjećenog turističkog odredišta. Zaključujemo kako kulturni turizam ne uključuje samo motivaciju već i iskustvo koje turist dobije u kontaktu s lokalnom kulturom i lokanim stanovništvom. Turist se upoznavanjem novih kultura zabavlja, ali i uči o lokalnoj zajednici. U principu on stječe nova znanja, obrazuje se.

Turizam baštine je važan jer ima pozitivan društveni i gospodarski učinak, gradi i naglašava identitet, pomaže očuvanju baštine, pruža potporu kulturi i pomaže obnovi turizma. Međutim, postoje i negativni učinci turističke valorizacije baštine koji se očituju u komercijalizaciji kulture, invenciji tradicije i gubitku autentičnosti.

3 KULTURNA BAŠTINA BIBINJA

Kao što je već spomenuto, Bibinje ima dugu povijest i bogatu baštinu. Na povijest i baštinu imala su utjecaj sva događanja koja su se zbivala na području Bibinja i Zadra kroz povijest - ratovi, izmjene vlasti, razdoblja bolesti, gladi i slično. Sve to oblikovalo je Bibinje kakvo danas jest, i Bibinjca koji je živio tada, kao i onog koji živi sada. Bibinjci u svojoj baštini imaju duboko urezanu ljubav prema svojoj domovini i ljubav prema Bogu. To je vidljivo u materijalnom i nematerijalnom nasljeđu kojeg baštine i čuvaju.

3.1 IZ POVIJESTI BIBINJA

Kulturna baština Bibinja proizlazi iz duge povijesti samog mjesta pa svoje bogatstvo i raznolikost duguje prožimanju različitih kulturnih utjecaja. Bibinje je mjesto smješteno tik uz more, 6 km jugoistočno od Zadra. Danas ima oko 4000 stanovnika, obuhvaća područje između Zadra i Sukošana, a njegovo polje se proteže do Babinduba. Zbog svog položaja Bibinje je kroz povijest bilo izloženo talijanskim i turskim utjecajima.

Bibinjska povijest seže u prvo tisućljeće poslije Krista, u rimsko doba. Spominje se Vibius ili Bibius, najvjerojatnije patricij, koji je na području današnjeg bibinjskog poluotoka imao svoju villu rustiku ili ljetnikovac. Kasnije je taj lokalitet po njemu nazvan Bibanum. Taj naziv *Bibanum* prvi puta se spominje u knjigama ranog srednjeg vijeka, točnije 1214.godine. Kasnije se samo ime Bibanum slavenizacijom i kroatizacijom mijenja i dobiva današnji oblik – Bibinje. Ostaci rimske kulture u Bibinjama su još uvijek prisutni. U zapadnom dijelu Bibinja vidljivi su ostaci nekad najdužeg i najsloženijeg vodovoda, rimskog akvadukta, koji je Zadar opskrbljivao vodom iz Vranskog jezera. Vodovod je najvjerojatnije sagrađen u 1. stoljeću, a porušen je u vrijeme dolaska Hrvata na ova područja. Također, na sjeverozapadnom dijelu Bibinja, pokraj Gaženice, odmah uz more nalazi se lokalitet Banska punta. Tu su po narodnoj predaji bili dvori hrvatskih banova. Luka Jelić je opisujući te građevine zaključio da sežu u stari srednji vijek, točnije u rimsko doba. Na tom lokalitetu su pronađene kružne opeke te novac i nakitni predmeti u grobovima. Nije pronađeno ništa konkretnije pa se ne može sa sigurnošću tvrditi kako je možda ta rimska građevina pripadala Vibiju.

Bibinje je od rimskog doba, kao posjed, pripadalo zadarskom gradskom ageru. U vrijeme hrvatskih narodnih vladara, posjed "Točinju", koji je najvjerojatnije posjed na području

današnjih Bibinja, 1066. godine kralj Petar Krešimir IV poklanja svojoj sestri opatici Čiki prilikom osnivanja benediktinskog samostana pri crkvi sv. Marije u Zadru.

U 15.stoljeću zbog napada Turaka i kuge koja se širila, širi se i tadašnje selo smješteno na bibinjskom poluotoku, današnjem Starom selu. Stanovnici Stomorinasela bježe i sklanjaju se na područje malog poluotoka. Stomorinoselo je bilo naselje oko crkvice Sv. Petra iz 8.stoljeća i danas se taj lokalitet zove Petrina. Nalazi se iznad današnjeg naseljenog Bibinja, u blizini brda Križ, na putu za današnje Bibinjsko polje koje se prostire do Babinduba, a prema istoku do Sukošana. Stomorinselo spominje se još u spisima kao Stomorinavas i Vila ste. Marie što jasno govori komu je posjed pripadao i po komu je dobio ime. Bili su to posjedi samostana benediktinki sv. Marije iz Zadra. Samostan je taj posjed dobio najvjerojatnije već spomenutom darovnicom Petra Krešimira IV.

Bianchi prihvaća narodnu predaju te tvrdi da se Bibinje u devetom stoljeću zvalo Soria te spominje kako je sv. Donat III. koji je bio zadarski biskup, blagoslovio otrovan izvor vode u Bibinjama pa je ta voda postala čista, zdrava i ljekovita.

Nigdje se ne spominje poveznica imena Stomorinoselo i Vila ste. Marie s imenom Soria, ali možda se radi o inačici istog imena.

S vremenom se Bibinje širi i izvan područja poluotoka. Na sjevernim dijelovima Bibinja nicali su torovi na kojima su mještani držali životinje i obrađivali zemljište. Ti torovi su se prostirali uzduž stare ceste koja vodi od Zadra do Sukošana. Kasnije su se u sklopu torova gradile i kuće te se mlađe stanovništvo selilo iz starih kuća na poluotočiću u nove kuće na Torovima. Stanovnike Torova i danas ljudi u Starom selu zovu Toranima ili Toralima, a Torani ove iz Starog sela Seljanima.

Od 15. stoljeća pa sve do Drugog svjetskog rata selo na poluotoku se dijelilo na Staro i Novo selo. Staro selo je obuhvaćalo naselje oko crkvice Sv. Ivana Krstitelja, sagrađene u prvoj polovini 15. stoljeća, a Novo selo je bilo nekih 20-ak metara dalje i obuhvaćalo je naselje oko crkve Sv. Roka sagrađene u 17. stoljeću.

Popis stanovništva iz 1527. godine pokazuje kako su postojale "Velike" i "Male" Bibinje. Velike Bibinje s 42 stanovnika je bilo naselje na samom kraju poluotoka oko crkve Sv. Ivana Krstitelja, i one su izvorno Staro selo, a Male Bibinje s 49 stanovnika su podigli oko crkve Sv. Roka doseljenici iz Stomorinasela. Taj dio se prvotno zvao Novo selo.

S istočne strane Novog sela , na početku poluotoka, Mlečani su 1468. godine dali sagraditi obrambeni zid s kulom uz more i Kaštelićem. Ta kula se nalazila na sjevernoj strani poluotoka kod današnjeg Jaza, a Kaštelić na današnjem Trgu Selavrat. Na geodetskoj karti iz

1885. godine još se vidi trasa tog zaštitnog zida. Za vrijeme Ciparskog rata 1570. godine Turci upadaju u Bibinje, spaljuju ga i ruše, a stanovnici bježe većinom na otoke. Nakon toga, više od 15 godina se Bibinje ne spominje nigdje u izvješćima vojnih zapovjednika i vizitatora.

Bibinje se ipak obnavlja i početkom 17. stoljeća već broji 175 stanovnika.

U Kandijskom ratu Bibinje opet stradava 1646. godine i 1658. godine. Iz perioda ratova s Turcima, Bibinje je dalo velikog junaka, jednog od najvećih boraca protiv Osmanlija na području Dalmacije i Like - **don Stipana Sorića (Surića)**. Mlečani su mu ukazivali najviše počasti te ga odlikovali najvećim odličjima za ratne pothvate, a Turci su ga se bojali i svim silama ga pokušavali ubiti.

Don Stipan Sorić proslavljen je i u pjesmama Andrije Kačića Miošića i Filipa Grabovca. Kačić Miošić u svojem djelu *„Razgovor ugodni naroda slovinskoga“* o njemu kaže:

Još junaka pjeva od mejdana,
po imenu Sorić don Stipana,
desno krilo dužda mletačkoga,
dušmanina cara silenoga.

Od mejdana košulju nosaše,
na njem zlatno krilo trepećaše;
devedeset posiče Turaka
svojom sabljom silenih junaka.

I sad mu se nahodi desnica
Koja Turke krajišnike smica
U malenu selu Sukošanu
Slava Bogu, pokoj don Stipanu.

Od njegove smrti do danas o njemu su pisali mnogi povjesničari opisujući ga kao velikog ratnika i hrabrog vođu svoga naroda. Godine 1925. don Stipan Sorić je uvršten u knjigu *„Znameniti i zaslužni Hrvati, ta spomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925 – 1925“* koja je izašla prigodom proslave tisućite godišnjice hrvatskoga kraljevstva. Uvrštenjem u tu knjigu njegove zasluge u obrani Hrvatske su potvrđene.

Don Stipan Sorić se, uz svoje svećeništvo i tomu vezane dužnosti, dao u borbu s Osmanlijama kako bi zaštitio i obranio svoju domovinu. Nedostajalo je ljudi i sredstava za

obranu od Turaka pa je don Stipan svoja umijeća i hrabrost iskoristio za obranu domovine i naroda. On je pod krinkom pastoralnog rada u ravnokotarskim župama špijunirao tursku vojsku i prikupljao informacije te surađivao s Mlečanima. Također je prebacivao ljude s turskoga na mletački teritorij. Prebacivao je katolike i pravoslavce, tzv. Morlake. Don Stipan je bio vođa i glavar svoje čete koja se sastojala od takvih prebjega. Slovi kao odlučan i hrabar ratnik s izvanrednim poznavanjem ratne strategije. Sudjelovao je u obrani Zadra i Šibenika i oslobođenju Klisa i mnogih mjesta u blizini Knina. Poginuo je 1648. godine mučeničkom smrću u borbama kod Ribnika u Lici. Porazom kod Ribnika u Lici Mletačka Republika je izgubila dva čovjeka koji su bili vođe naroda i koji su bili ključni izvršitelji planova Republike – don Stipana Sorića i Petra Smiljanića.

Slika 1. Don Stipan Sorić – bakrorez iz 17. stoljeća (vlastita arhiva)

Don Stipana su toliko častili da je njegovu neistrunulu desnicu, koja je vjerojatno bila balzamirana, rodbina čuvala kao relikviju. Prema narodnoj predaji, njegovu ruku je iz Like donio neki Marko Margetić. Postoje spisi, kao dokazi kako to nije tek narodna priča, u kojima providur Lorenzo Dona 2. rujna 1683. godine naređuje Margareti Ivančević , najvjerojatnije iz Sukošana, da u roku od tri dana preda u providursku kancelariju sačuvanu ruku don Stipana Sorića i sve njegove spise. To se tražilo na zahtjev don Grge Sorića koji je vjerojatno bio don Stipanov rođak. Također, 1754. godine zadarski nadbiskup Mate Karaman navodi da se sačuvala don Stipanova neistrunula ruka, opisujući je većom od ostalih ljudskih ruku. Tu ruku, njegove spise i mletačke nagrade čuvala je don Stipanova obitelj u Bibinjama sve do 1859. godine kada je u požaru te kuće sve izgorjelo.

Bibinjci su kroz povijest bili marljivi zemljoradnici. Bili su kmetovi na imanjima zadarskih samostana svete Marije, svetoga Krševana i svetoga Nikole te zadarskih plemenitaških obitelji. U kasnijim stoljećima bio je to kolonatski odnos. Tog kmetsko-kolonatskog odnosa oslobodili su se tek 1928.godine kada je ukinuto kmetstvo. Na području Bibinja 1930. godine je provedena agrarna reforma te bibinjski poljodjelci otkupljuju zemlju koju su do tada obrađivali.

20.stoljeće je za Bibinje također bilo burno razdoblje. Kao austrougarski državljani masovno su bili vojačeni svi muškarci od 16. do 60. godine života te slani na bojišta Prvoga svjetskog rata. U selu su ostale samo žene, djeca i starci. Pred kraj rata glad i bolest su skoro prepolovili pučanstvo. Iz rata se vratilo 24 mladića što je za malobrojno selo bila velika stvar. Također, Bibinje je bilo pogođeno i Rapalskim ugovorom jer je granica između Italije i Jugoslavije prolazila kroz Bibinje. Zadar, Dračevac i Babindub su bili pod Italijom, a Bibinje je bilo u Jugoslaviji. Mjesto je bilo sasvim odcijepljeno od grada Zadra. U tom razdoblju Bibinje je gospodarski nazadovalo te je izgubljeno šest ljudskih života. Kao svjetla točka istaknuo se još jedan Bibinjac, svećenik don Marko Sikirić. On je u sebi utjelovio duh don Stipana Sorića – duh ljubavi za Boga i svoj narod. U tom razdoblju, kao pokretač buđenja nacionalne svijesti i pokretač pravaštva, bio je trn u oku talijanske vlasti. Don Marko je poticao školstvo i kulturu i bio je veliki protivnik talijanizacije. Morao je pobjeći u Zagreb prognan od strane Talijana. Tamo se razbolio i umro.

U Drugom svjetskom ratu Bibinjci su mahom bili na strani antifašizma te se borili u partizanima za oslobođenje svojih domova od talijanske, a kasnije i od njemačke okupacije. Manji broj mještana je bio u NDH. Tokom Drugog svjetskog rata ukupno 86 Bibinjaca je izgubilo svoje živote.

U vrijeme Jugoslavije, u Bibinjama je opet burno . Bilo je puno stradavanja zbog izraženog bibinjskog hrvatstva i vjere, što se protivilo srpskom i jugoslavenskom unitarizmu. Uvođenjem seljačkih radnih zadruga, poljodjelstvo i egzistencija seljaka bili su potpuno uništeni. Razvojem industrije u Zadru pružila se prilika zaposlenja te se osigurala egzistencija i napredak mjesta.

U vrijeme Domovinskog rata Bibinjci su mahom stali uz dr. Franju Tuđmana i HDZ u borbi za samostalnu Hrvatsku. Prva žrtva srpske agresije na širem zadarskom području bio je upravo Bibinjac - Franko Lisica. Sveukupno je pet Bibinjaca poginulo braneći hrvatsku slobodu i samostalnost. U samostalnoj Hrvatskoj, Bibinje je prvi puta dobilo općinu koja znatno pridonosi boljitku života za oko četiri tisuće stanovnika.

3.2 DUHOVNI ŽIVOT I POBOŽNOST

Već je spomenuto kako je u Bibinjama oduvijek bila prisutna vjera u Boga te da se život razvijao i napredovao uvijek u dodiru s Crkvom. Tome svjedoči i velik broj crkvi na području današnjih Bibinja o kojima će biti govora malo kasnije. Mještanima je od najstarijih vremena bila važna povezanost s Bogom i sve što su radili – radili su na čast i slavu Bogu. U Bibinjama je poznata stara izreka *„Dat će Bog, hvala Mu i slava!"*.

Mnogi stari običaji vezuju se baš za svetkovine i blagdane, blagoslove polja, vode i uroda.

Mijo Šimunić Mićelo u svoj knjizi *„Iz Bibinjske povjesnice dvadesetog stoljeća"* piše o doživljajima i životu u Bibinjama koje je on osobno proživio. Tako opisuje i izumrli vjerski običaj – **proljetni blagoslov polja.** Postojala su čak četiri takva blagoslova, a održavala su se od početka ožujka do kraja svibnja. Procesije su kretale ranim jutrom predvođene ophodnim križem i barjacima, u ophod cijelog Bibinjskog polja, a vraćale su se tek navečer u crkvu sv. Roka. Bile su ispračivane i dočekivane svečano uz zvonjavu zvona.

U današnje vrijeme, u Bibinjama se održavaju mnoge procesije tijekom godine većinom vezane za svetkovinu nekog blagdana. Tako se procesije održavaju na blagdan Tijelova, blagdan Srca Isusova, Srca Marijina te na blagdane sv. Ante i sv. Josipa. Procesija na blagdan sv. Roka - zaštitnika Bibinja - bit će spomenuta kasnije u radu budući da se na nju vezuje i stvaranje novih tradicija. Najpoznatija i najmnogoljudnija je procesija Velikog Petka koja se održava od 1985. godine otkad je izgrađena nova crkva Uznesenja BDM ili crkva Velike Gospe. Procesija je poznata još i kao Vatrena procesija. Nakon Obreda Velikog Petka u crkvi Velike Gospe formira se procesija koja kreće mjestom prema crkvi sv. Roka. Cijelim putem uz cestu i morsku obalu zapaljeno je na stotine malih vatrica. Napravljene su miješanjem pepela, piljevine i nafte. Kada procesija stigne do uvale Taline pred njom je veličanstveni prizor. Cijela uvala i obale su okrunjeni vatricama, a u središtu je goruć križ. Cijelim putem, kuda se procesija kreće, mještani gase svu rasvjetu po kućama i pale samo svijeće i lampione na prozorima i ogradnim zidovima. Vanjska rasvjeta je također pogašena.

U procesiji se pjevaju korizmene pjesme i prijekor *„Puče moj"*. Procesija završava kada se zaobiđe cijelo Staro selo i šetnicom stigne do crkve sv. Roka. U procesiji su neizostavan detalj *čičeljaljke ili čegrtaljke.* Iz Šimunićeva (2006: 81)) opisa vidi se da je to *„drvena duguljasta kutija s gornje i donje strane otvorena, u sredini na osovini nazubljeni drveni kotačić na čije su zubce s prednje i stražnje strane prislonjene tanke, elastične daščice pričvršćene na prednjoj i stražnjoj strani kutije"*. Kada se kotačić okreće tanke daščice preskaču preko zubaca

i proizvode zvuk. Čičeljaljkama se najavljuje stajalište. Danas, za vrijeme procesije, budu dva do tri čovjeka s čičeljaljkama, a nekada ih je znalo biti na desetke. Čičeljaljke su se nekada koristile i u vrijeme tzv. *Zavezanih zvona* od završetka mise Velikog četvrtka do početka mise Velike subote kada zvona ne zvone, kako bi se najavilo bogoslužje.

Procesija Velikog Petka jedinstveni je događaj koji privlači mnoge vjernike iz cijele Hrvatske i svi se slažu da je to nezaboravan doživljaj.

Slika 2. Detalj s procesije Velikoga petka u Bibinjama (preuzeto sa ebibinje.net)

Koliko su Bibinjci držali do duhovnosti i koliko su bili pobožni govori i činjenica da je Bibinje dalo mnoge svećenike i redovnice. Bili su to dušobrižnici Bibinja, predvodnici mjesne crkve i često jedini predstavnici svoga puka u svjetovnom životu. Ti svećenici su bili vođe svojih mještana, branitelji svoga naroda i njegovi zagovornici. Oni su bili najzaslužniji za očuvanje vjerske i nacionalne svijesti kroz povijest. Svećenici iz Bibinja mahom su bili vođeni geslom već spomenutog don Stipana Sorića *„Za krst časni i slobodu zlatnu“*.

3.3 MATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA

Bibinje od svoje duge povijesti ima svjedoke vremena koji su živi još i danas. To su crkve, stare zgrade i kuće, ostaci mlinova, arheološko nalazište Petrina, ostaci i fragmenti rimske kulture, predmeti iz nekadašnje etnografske zbirke i spomenici. Sve to čini materijalnu

kulturnu baštinu Bibinja. Neki su dobro očuvani i održavani, a neki su pak zapostavljeni, slabo valorizirani i skoro nepoznati lokalnom stanovništvu. U nastavku će biti pobliže opisano u kakvom su stanju danas i za što se koriste.

3.3.1 SAKRALNA BAŠTINA

Bibinje na svom teritoriju ima 7 crkvi. Crkva rođenja sv. Ivana Krstitelja u Starom selu smatra se prvom bibinjskom crkvom. Crkva sv. Roka - zaštitnika Bibinja, nalazi se u njenoj blizini. Crkva mučeništva sv. Ivana Krstitelja na Punti je starija od njih, ali nije oduvijek pripadala Bibinjama. Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije je najveća i nalazi se u novome dijelu Bibinja. Crkva Svih svetih na Novome groblju je najmlađa, izgrađena za potrebe obavljanja pogrebnih misa. Na ulazu u Bibinje iz smjera Zadra i Gaženice, nalazi se crkvica sv. Jelene, za koju se ne zna komu je izvorno pripadala. U bibinjskom polju u blizini brda Križ, na lokalitetu Petrina, pronađeni su ostaci crkve sv. Petra.

Za svakodnevne župne potrebe koriste se samo crkva sv. Roka i crkva Uznesenja BDM. U ostalim crkvama misno slavlje se održava samo na blagdan sveca kojemu su posvećene.

Crkva rođenja sv. Ivana Krstitelja

Crkva rođenja sv. Ivana Krstitelja smještena je u središtu bibinjskog poluotočića. Bila je okosnica života u nekadašnjem Starom selu. Vrlo se skladno , ambijentalno uklapa u pučku arhitekturu stare jezgre Bibinja. O početcima ove crkve nema izravnih dokumenata. Usprkos tome može se približno odrediti vrijeme kada je podignuta. Svakako je izgrađena prije crkve sv. Roka, i to u srednjem vijeku. Definitivno je sagrađena prije početka turske invazije u 15. stoljeću. Bratovština sv. Ivana Krstitelja u Bibinjama utemeljena je 1442. godine. Nema sumnje da je tada, a vjerojatno i prije , postojala crkva posvećena tome svecu. Zato je zauzeto stajalište da je crkva rođenja sv. Ivana Krstitelja podignuta u 15. stoljeću i to prije utemeljenja bratovštine 1442. godine. U svom izvornom obliku bila je to mala i jednostavna ruralna crkva, duga svega sedam metara. Kroz vrijeme je nadograđivana, tako da danas poprima dužinu od 9,30 metara i širinu od svega 4,75 metara. Također je i povisivana za jedan metar. Izvorno se nad vratima nalazio kružni prozor s rozetom koja nije sačuvana. Isto tako nije sačuvan ni izvorni zvonik za jedno zvono. Na istočnom zidu sačuvana su dva prvotna prozora s kamenim okvirima. Na pročelju uz vrata po jedan je maleni prozor s lijeve i desne strane ulaza. U bazu zvonika, preslice, ugrađena je kamena ploča s natpisom. Natpis je znatno oštećen i samo je dio nekadašnje

cjelovite ploče. Ploča nije bila namijenjena za crkvu i pretpostavlja se da je dio nekog nadgrobnog spomenika. Na njoj se spominje 1727.g i meštar Grgo Jurišić. Natpis je pisan bosančicom uz nekoliko znakova latinice. Kako je to bivao stari običaj uokolo crkve nalazilo se groblje. Za Ciparskoga rata (1570.-1573.) zajedno s cijelim selom i crkvica je bila porušena. Početkom 17. stoljeća crkvica se obnavlja, zatim ponovno u prvoj polovini 20 .stoljeća, te zadnji puta krajem 20. stoljeća , od 1994. do 1996. godine.

Slika 3. Crkva sv. Ivana Krstitelja (preuzeto sa visitbibinje.com)

Od inventara danas se u crkvi sv. Ivana Krstitelja nalazi drveni izrezbareni oltar baroknog stila. To je bio glavni i jedini oltar. Potječe najvjerojatnije iz 17. stoljeća. Domaći je rustični rad, imitacija renesansnih oltara koji su kombinacija trijumfalnog luka i portala s trokutastim zabatom na vrhu. Podijeljen je na tri četvrtaste niše polukružnog završetka unutar kojih su smještene skulpture. U središnjoj, najvišoj niši nalazi se Bogorodica s djetetom Isusom, desno je sv. Ivan Krstitelj a lijevo sv. Petar. Četiri stupa koja razdjeljuju niše imaju korintske kapitele o koje se oslanja bogato profilirani vijenac. Na vrhu je trokutasti zabat u kojem je

prikazano poprsje Boga Oca. Baze stupova ukrašavaju glave anđela, koje se pojavljuju i iznad niša. Oltar je bio u jako lošem stanju te je 1993. godine predan na restauraciju, a 1997. godine je vraćen na svoje mjesto. Pred oltarom se nalazio veliki moćnik koji je još uvijek na restauraciji.

Pri zadnjoj obnovi 1996. godine crkva je u cijelosti obnovljena od temelja do krova i vraćena u izvorno izdanje. Crkva sv. Ivana Krstitelja vrlo je vrijedan spomenik kulture Bibinja, te o njoj kao takvoj treba posebno skrbiti. Danas se u crkvi nalazi zbirka bibinjskih sakralnih predmeta iz 15. stoljeća, u kojoj su izloženi srebrni, zlatni i pozlaćeni predmeti kao što su ophodni križevi, kaleži i pikside.

Crkva sv. Roka

Crkva sv. Roka je glavni simbol Bibinja. Nosi ime zaštitnika mjesta, sv. Roka , i sagrađena je njemu u čast u 16. stoljeću kada je vladala kuga, a on ih je sačuvao od te pošasti.

Slika 4. Crkva sv. Roka (preuzeto sa visitbibinje.com)

Smještena ja na jugoistočnom dijelu bibinjskog poluotoka, u staroj povijesnoj jezgri, tik do nekadašnjih obrambenih zidina. Po izgledu je slična ostalim ruralnim, baroknim crkvama širom hrvatske obale. Ima lijepi kameni zvonik s dva zvona okrenut prema zapadu. Unutrašnjost crkve krase tipični barokni mramorni oltari.

Prvi pisani spomen o crkvi sv. Roka seže u 1673. godinu kada je crkva obnovljena nakon velikog turskog napada 1658. godine. Zapalili su je najvjerojatnije sami žitelji koji su se nakon bitke s Turcima morali povući na otoke. Paljenjem svojeg sela Bibinjci su onemogućili neprijateljima da zaposjednu selo i utabore se u njemu. Pretpostavlja se da su crkvu podigli prognanici s obližnje Petrine kada su sredinom 16. stoljeća radi čestih turskih provala morali napustiti svoje Stomorinoselo i skloniti se u utvrđene Bibinje. Bratovština sv. Roka u Bibinjama utemeljena je 1630. godine. Nedvojbeno je da je već tada selo imalo njemu posvećenu crkvu.

U početku je to bila manja tipična seoska barokna crkva bez lijepo uređena današnjeg pročelja i zvonika. Nije imala današnji izgled, ni vanjski ni unutrašnji. Obnovom 1673. godine poprima dužinu od 18 metara i širinu od 7,30 metara. Crkva danas ima dva oltara, ali izvorno je imala tri, jedan središnji i dva bočna.

Najstariji donedavno sačuvani oltar na južnom zidu potječe iz 1680. godine. Bio je sačuvan do Drugoga svjetskog rata, kada je miniranjem obale uništen. Danas su od njega ostali samo fragmenti. Oltar je bio posvećen apostolskim prvacima sv. Petru i Pavlu. Danas na njega podsjećaju dvije velike slike tih svetaca. Na oltaru je bila ugrađena i oltarna slika (pala), koja je devastiranjem oltara spaljena.

Slika 5. Glavni oltar u crkvi sv. Roka (vlastita arhiva)

Današnji glavni oltar crkve Sv. Roka tek je kasnije postavljen na mjestu starijega. Oltar i tri anđela izgrađeni su od trogirskog mramora kojeg su mještani sami nabavili. Oltarna slika prikazuje Bogorodicu s anđelima te sv. Rokom i sv. Šimunom. Pri vrhu se nalazi golub, simbol

Duha Svetoga. Budući da je prekrojena, očigledno je da joj prvotna namjena nije bila za taj oltar. Slika je najvjerojatnije bila na prijašnjem starom oltaru. Obnovljena je 1997. godine.

S lijeve i desne strane oltara, iznad ulaza u sakristiju, nalaze se niše u kojima su kipovi Srca Isusova i sv. Ante. Na istoimene blagdane kipovi se iznose i u procesiji prolaze mjestom.

Treći oltar posvećen je Blaženoj Djevici Mariji. Nekada je donji dio oltara bio u mramoru a gornji dio je bio drven i pozlaćen. Danas je oltar u cijelosti u mramoru. Na oltaru se nalazi lijepi drveni kip Bogorodice nabavljen na početku 20. stoljeća. Osim navedenih kipova, u crkvi se nalaze još dva kipa, jedan je kip zaštitnika sv. Roka, a drugi je kip sv. Josipa.

Slika 6. Oltar posvećen Bogorodici, crkva sv. Roka, Bibinje (vlastita arhiva)

Crkva je obnavljana u više navrata. U obnovi 1854. godine crkva je produljena za oko 3 metra, izmijenjen je krov, izgled pročelja i napravljen novi zvonik s dva zvona. Opet se obnavlja početkom i sredinom 20. stoljeća, a zadnji puta početkom 21. stoljeća kada se unutrašnjost vraća izvornijem izgledu. U cijelosti se obnavlja kor i ograda na njemu. Iza glavnog oltara nalazi se prostor sakristije koji ima zasebni ulaz s bočne strane. Također, crkva osim glavnih ulaznih vrata ima još jedan bočni ulaz s desne strane, okrenut prema moru. S obadvije strane crkve nalaze se po dva prozora lunetarnog oblika.

Danas crkva sv. Roka ima i svoju repliku koju je 2015. godine izgradio mještanin Mate Delija, koji se inače bavi kamenoklesarstvom. Posao mu je obnova i restauracija starih, ali i gradnja novih kamenih kuća, a ovo je radio za svoju dušu. Mjesecima je radio na crkvici i uredio sve najmanje detalje, oltare, drvene kipove, klupe, lustere, kor i stepenište. Replike kipova je napravila bibinjska keramičarka Tereza Marie Kinda Kardum.

Slika 7. Detalj sa blagoslova replike crkve sv. Roka (preuzeto sa ebibinje.net)

Replika crkve je nešto manja od jednog metra, visoka je 60 centimetara a teška preko 50 kilograma. Postavljena je na mramornoj ploči te ima stalak od kovanog željeza, a unutar crkve instalirana je i rasvjeta. Crkvica je stalno izložena u art galeriji "Lucina butiga" u Bibinjama.

Crkva mučeništva sv. Ivana Krstitelja u Punti

Crkva mučeništva sv. Ivana Krstitelja ili kako je Bibinjci zovu crkva sv. Ivana Glavosjeka najvjerojatnije je sagrađena tijekom 12. stoljeća. To je jednobrodna romanička crkvica s polukružnom apsidom. Tipična je za naš kraj i vrijeme u kojem je nastala. Sagradili su je benediktinci Rogovska opatije iz Biograda, koji su se kasnije preselili na Ćokovac. Dakle, nije sagrađena kao bibinjska crkva. Opatija je na Punti u neposrednoj blizini crkve imala svoje posjede koje su obrađivali njihovi kmetovi. Imali su i svoje nastambe oko crkve, ali to selo nikada nije bilo Bibinje. U to vrijeme Bibinje se nalazilo samo na poluotoku. Nakon prestanka

feudalnih odnosa benediktinci prestaju zadržavati posjede i crkve kao svoje. Tako su crkvica sv. Ivana Glavosjeka i posjedi oko nje postali vlasništvo Bibinja.

O crkvici nema puno zapisa sve do 14. stoljeća. U razdoblju od 1356.-1358. godine, u vrijeme ratovanja Mletaka i hrvatsko-ugarskog kralja Ljudevita I., crkva je porušena. Obnovili su je benediktinci 1376. godine, a o tome svjedoči i kamena ploča s latinskim natpisom. Ta originalna ploča ne nalazi se, nažalost, na crkvi, već je uzidana nad seoskim vratima obližnjeg Sukošana. Kako je tamo dospjela ne zna se.

Slika 8. Crkva mučeništva sv. Ivana Krstitelja (preuzeto sa visitbibinje.com)

Do osamdesetih godina 20. stoljeća crkvica je bila porušena. Godine 1988. započeli su radovi na obnovi crkve i već sljedeće godine crkva je potpuno obnovljena. Na pročelje crkve uzidana je kopija natpisa iz 1376. godine a na zvonik je postavljeno malo zvono. 1990. godine je nanovo blagoslovljena i od tada se svake godine, na blagdan mučeništva sv. Ivana Krstitelja, služi sveta misa.

Crkva uznesenja Blažene Djevice Marije

Potreba za izgradnjom nove župne crkve u Bibinjama javila se već u tridesetim godinama 20. stoljeća. Zamisao o gradnji nove crkve prvi je predstavio mještanima tadašnji župnik don Nikola Kuvač 1939. godine. Don Nikola je zamislio veliku lijepu građevinu koja je nalikovala zagrebačkoj katedrali. Po njegovoj zamisli bila bi to četrdeset metara duga građevina, u formi starohrvatske bazilike, trobrodna crkva s dva zvonika. Međutim, Drugi svjetski rat je zaustavio ostvarenje te zamisli. 1966. godine kada je župom upravljao franjevac o. Petar Runje ponovno je oživjela ideja o gradnji nove crkve. Dobivena je i dozvola te su započeti radovi, ali su ubrzo i stali, najvjerojatnije zbog nedostataka sredstava. Treći pokušaj izgradnje nove crkve urodio je plodom. Tadašnji župnik don Nediljko Ivanov, 1983. godine, pokrenuo je akciju prikupljanja novca te je crkva Blažene Djevice Marije izgrađena 1985. godine.

Slika 9. Crkva Uznesenja BDM (preuzeto sa visitbibinje.com)

Njenu gradnju financirali su isključivo župljani Bibinja i Bibinjci iz dijaspore. Izgrađena je po projektu arhitekta Tomislava Paleke iz Zadra. Radovi su započeli početkom 1985. godine, a gradnja je tekla munjevitom brzinom. Već u kolovozu iste godine crkva je posvećena.

Nakon tri godine Bibinjci kupuju pet zvona za novu crkvu izlivena u ljevaonici De Poli, Vittorio Veneto. Najveće zvono od 730kg posvećeno je Blaženoj Djevici Mariji i nosi natpis:

Kraljice na nebo uznesena

Vodi nas svome sinu!

Blagoslovljeni svi dobročinitelji nove crkve!

Drugo zvono po veličini, teško 520kg posvećeno je zaštitniku župe sv. Roku i na njemu je ispisano:

Zdravo Roko odvjetniče

Slavni Božji ugodniče.

Roko sveti blagoslovi

Ti hrvatski narod ovi!

Treće zvono, težine 350kg posvećeno je sv. Petru i nosi natpis:

Sv. Petre namjesniče Kristov

Vodi crkvu Kristovu!

Četvrto zvono od 310kg posvećeno je sv. Ivanu Krstitelju i na njemu je napisana molitva svecu:

Sv. Ivane Krstitelju,

moli za nas!

Najmanje zvono teško 210kg posvećeno je sv. Leopoldu Mandiću. Ono je dar gospodina i gospođe Maldaque de la Hery, prijatelja Bibinja. Na njemu je napisana molitva hrvatskom svecu.

Sveti Leopolde

Sine hrvatskoga naroda, brani našu domovinu

i Bibinjce raseljene po svijetu!

Osim zvona, Bibinjci su nabavili i lijepe nove orgulje koje su postavljene na koru crkve. Crkva je modernog izgleda, jednobrodna sa samo jednim glavnim oltarom i odvojenim zvonikom. Ispod oltara smještena je kripta koja služi za aktivnosti molitvenih zajednica te kao Isusov grob u Velikom tjednu pred Uskrs. Desno od oltara je ulaz u sakristiju, kroz koju se ulazi u zvonik odvojen od crkve. Uz crkvu je sagrađen i Dom časnih sestara Kćeri milosrđa. Danas je to samostan karmeličanki Božanskog Srca Isusova.

Crkva Svih svetih na novome groblju

Crkva Svih svetih izgrađena je na novome bibinjskome groblju koje se počelo graditi krajem osamdesetih godina 20. stoljeća zbog sve većeg broja stanovnika. Do tada je bilo dostatno staro groblje Kopošanat koje se nalazi na početku bibinjskoga poluotočića na kojem je smješteno današnje Staro selo. Novo groblje izgrađeno je iznad samog mjesta u podnožju brda Sasavac pa nosi isto ime. Odmah se javila potreba za crkvom na groblju Sasavac. Gradnja je pokrenuta i financirana od strane Općine Bibinje uz pomoć župnog ureda sv. Roka. Crkvu je projektirao isti arhitekt koji je radio projekt za crkvu Uznesenja BDM u Bibinjama, dipl. ing.

Slika 10. Crkva Svih svetih (vlastita arhiva)

arh. Tomislav Paleka. Gradnja je započeta u veljači 1995. godine i u potpunosti je završena u listopadu iste godine. Na kamenom zvoniku crkve odmah je postavljeno zvono s likovima sv. Petra, sv. Ivana Krstitelja i sv. Roka s natpisom *„Svi sveci i svetice Božje molite za nas!“* i *„Dar bibinjskih vjernika“*. Crkvica je jednobrodna, s glavnim ulazom na pročelju te dva bočna ulaza. Pored glavnog ulaza lijevo nalazi se mala sakristija, a s desne strane stubište za kor. Kameni oltar, smješten u apsidi, s prednje strane ima križ u obliku hrvatskog pletera.

Crkva Sv. Petra

Ostaci crkve sv. Petra pronađeni su iznad Bibinja, u blizini brda Križ, na lokalitetu koje se danas zove Petrina. Nekada je to bilo srednjovjekovno naselje Stomorinoselo ili vila Ste. Marie odakle su se stanovnici tog naselja preselili u Bibinje, na poluotočić koji se danas naziva Staro selo i koji su već tada naseljavali Bibinjci. Kao razloge preseljenja neki izvori i narodna predaja navode pošast kuge a neki napade Turaka. Središte Stomorinasela bila je župna crkva sv. Petra iz 8. stoljeća za koju Luka Jelić 1898. godine kaže: "Crkva bijaše na jedan do osam metara dug brod, koji je svršavao okruglom apsidom. Preko sredine bijaše krov poduprt svodom, koji je nosio mali zvonik za jedno zvono; izvana odgovaraju svodu dva potpornjaka , koja odskaču za jednu nogu. U ruševinama se našlo ulomaka po kojima se moglo suditi da je zgrada iz VIII. stoljeća. Ulomak nadvratnika od bijelog je kamena i s natpisom : *et sotoi polites ot.* Oko crkve je srednjovjekovno groblje sa stećcima, a na sjeveroistočnoj strani ruševine varoši Petrine."

Slika 11. Ostaci crkve sv. Petra na lokalitetu Petrina (vlastita arhiva)

Crkva je, dakle, bila jednobrodna građevina s nadsvođenim ulazom koji je podupirao romanički zvonik te je imala jednu malu apsidu za zaštitnikov oltar. Crkvu je okruživalo groblje s nadgrobnim pločama bez natpisa. U blizini crkve sv. Petra nalazili su se i ostaci crkvice sagrađene 1476. godine koja je bila posvećena sv. Jurju ili sv. Stjepanu.

Na lokalitetu Petrina vršila su se arheološka istraživanja u više navrata, a zadnje je bilo 2014.godine koje je vodio dr.sc. Radomir Jurić. Pronađeni su mnogi predmeti u grobovima, a najznačajnije su zlatne naušnice sljepoočničarke. U Bibinjama su već prozvane "bibinjske" naušnice. To su naušnice s okomito postavljenom bademastom ili ovalnom jagodom i dvije bočne manje jagode.

Slika 12. Zlatne naušnice sljpoočničarke (preuzeto iz kataloga „Zlato i srebro srednjega vijeka“)

Ukrašene su filigranskim nitima i granuliranim trokutićima. Slične naušnice pronađene su na više nalazišta diljem Primorske Hrvatske i na hrvatskim povijesnim prostorima u današnjoj Bosni i Hercegovini. U svakom slučaju, Bibinje je ponosno jer je na njegovom području pronađen izniman primjerak ranohrvatskog nakita.

Istraživanja na lokalitetu Petrina nisu završena, još je puno toga ostalo za istražiti i konzervirati, ali za sada, nažalost, nema financijskih sredstava. Okoliš crkve se uređuje bar jednom godišnje, točnije krajem travnja, jer se ispred nekadašnje crkve slavi sv. Misa na Dan općine Bibinje.

Crkva sv. Jelene

O crkvi sv. Jelene postoji jako malo zapisa i u principu se ne zna čija je to crkva bila i tko ju je sagradio. Katastarski pripada području Općine Bibinje i u novije vrijeme Bibinjci je svojataju kao svoju. Crkva sv. Jelene je srednjovjekovna crkvica, jednobrodna, s malom apsidom za oltar. Unutar apside su dvije male pravokutne niše. Osim jednog pravokutnog prozora na istočnom zidu, ne postoji više otvora. Izvana je crkva cijela u kamenu, a iznutra je samo apsida nadsvođena. Krov crkve leži na drvenim gredama, a zvonika nema. To je uistinu neobično, ali pretpostavlja se da je postojao prije selidbe crkve.

Slika 13. Pročelje crkve sv. Jelene (vlastita arhiva)

Nalazi se između Gaženice i Bibinja, u blizini lučice Jelenica koja je po njoj i dobila ime. Prvotno je crkvica bila smještena bliže moru u lučici, ali je premještena malo sjevernije kada se gradila željeznička pruga. O crkvici nitko nije brinuo pa su se Bibinjci zadnjih 10-ak godina počeli brinuti o njoj. Očistili su crkvu i okoliš, ali nažalost, crkva je otvorena, nema vrata, nema zatvoren prozor, unutra je pusta. Ima tek provizorni oltar načinjen od tri kamena, najvjerojatnije od fragmenata dovratnika i nadvratnika. Svake godine na blagdan sv. Jelene ispred crkvice Bibinjci slave svetu misu.

Veća briga se, nažalost, o crkvici ne vodi, što je uistinu prava šteta.

Slika 14. Crkva sv. Jelene (vlastita arhiva)

3.3.2 ETNOGRAFSKA ZBIRKA

U sklopu općinske zgrade u Bibinjama, nekoliko godina je bila izložena zbirka etnografskih predmeta s područja Bibinja. Otvorenje zbirke je bilo 1999. godine i obuhvaćala je etnografsku građu koja je govorila o tradicijskom načinu života i gospodarskim djelatnostima na području Bibinja. Bili su tu izloženi predmeti iz nekadašnjeg svakodnevnog života mještana kao što su krevet i starinsko ognjište, oruđe za obradu polja, fotografije starih lokaliteta i ljudi te stara bibinjska nošnja. Nakon par godina zbirka je zatvorena za javnost. Zgrada Općine je trošna i obnovljen je samo kat na kojem su prostorije Općine. Prizemlje ja u lošem stanju i nikako da se izdvoje sredstva za obnovu i uređenje, čime bi se i etnografska zbirka mogla ponovno izložiti. Nažalost, u Bibinjama još uvijek nema dovoljno sluha za očuvanje svih dijelova lokalne kulture i tradicije. Etnografska zbirka vlastima predstavlja samo trošak bez mogućnosti zarade na istoj.

3.3.3 ZGRADE I SPOMENICI

U Bibinjama postoje izvorne stare građevine, ali su rijetko koje obnovljene. One koje su obnovljene, većinom su preuređene s mnogo izmjena ili modernizirane. Čak i kuće u Starom selu koje bi sve trebale biti kamene sa starim drvenim škurama, nerijetko budu preuređene modernim fasadama i s PVC stolarijom. Ili, kako to biva slučaj s mnogim starinama, neka građevina je naslijeđe više osoba pa se zbog imovinsko-pravnih odnosa ništa u nju ne ulaže pa vremenom propada.

Na predjelu Staroga sela, odmah uz nekadašnji Kaštelić, smješten je stari „Sikirića mlin“. Sam naziv govori da je pripadao obitelji Sikirić. Nekadašnji mlin za preradu maslina, uljara koju su koristili svi Bibinjci i maslinari iz okolice. Ne zna se točna godina izgradnje mlina, ali zna se da je izgrađen u prvoj polovini 19. stoljeća, najvjerojatnije nakon Prvog svjetskog rata. U početku je mlin radio uz pomoć ljudske i životinjske snage – konja. 1935. godine mlin se prebacuje na hidraulički sustav.

Tlocrtno je mlin izdužena građevina koja se sastoji od tri dijela . Prvi je ulazni dio s hidrauličkim sustavom, druga prostorija je prostor za "stranke" u kojoj su se ljudi družili dok se masline melju, a treća najveća prostorija služila je za mljevenje maslina i dobivanje maslinovog ulja.

Slika 15. Sikirića mlin u Starom selu u Bibinjama (vlastita arhiva)

Mlin je većim dijelom kameni što daje lijepi vanjski izgled. Iznutra je ožbukan. Unutrašnjost mlina je i danas ista, ali se ne koristi. Već desetljećima propada jer je nasljedstvo 20-ak različitih osoba i nitko ga se ne želi odreći, ali isto tako ni ne poduzimaju ništa kako bi ga obnovili. Uz pravu strategiju, stari mlin bi mogao biti muzej maslinarstva u Bibinjama.

U centru Bibinja, u blizini Trga dr. Franje Tuđmana, nalazi se ruševna zgrada nekadašnjeg „Lisica mlina“ koji se koristio za preradu pšenice. I danas pripada obitelji Lisica, ali dijeli istu sudbinu kao i Sikirića mlin. Nasljedstvo puno osoba, a svi žele sačuvati svoj udio u njemu. Za razliku od Sikirića mlina, ovaj je u ruševnom stanju, sačuvane su samo zidine. Obadvije zgrade su sagrađene prije Drugog svjetskog rata.

Od spomenika, Bibinje ima samo nekoliko iz novije povijesti. Jedan se nalazi na centralnom bibinjskom trgu, a podignut je u čast prvog hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana te trg i nosi njegovo ime. Podignut je 2007. godine povodom proslave Dana općine i djelo je mladog gospićkog akademskog kipara Petra Dolića. Brončani spomenik težak je jednu tonu, a visok 2.70 metara. Zajedno s kamenim postoljem doseže 4 metra visine. Trg je uređen po projektu arhitekta Eda Sandalića.

Slika 16. Spomenik dr. Franji Tuđmanu u Bibinjama (preuzeto sa www.tportal.hr)

Trg se nalazi ispred stare zgrade nekadašnjeg Doma kulture u Bibinjama čije prostorije danas koriste razne udruge, a u prizemlju se nalaze ribarnica i trgovina.

U Starom selu, ispred župne kuće na Trgu Sela Vrat podignuta je bista u spomen na bibinjskog svećenika don Marka Sikirića. On je bio dugogodišnji svećenik u rodnim Bibinjama, izniman vjernik, gorljivi domoljub te na kraju i mučenik. Morao je pobjeći pred Talijanima, a na kraju je u izbjeglištvu u Zagrebu, umro. Bibinjski narod ga drži kao svog velikog sina i župnika.

Na kraju Staroga sela, na Obali bibinjski iseljenikov, 2008. godine podignut je spomenik Pozdrav moru. Djelo je to već spomenutog akademskog kipara Petra Dolića. To je kameni spomenik koji simbolizira val nošen burom i na njemu su uklesani stihovi pjesme *„Ako zaspem probudi me more“*, bibinjskoga pjesnika Ante Sikirića Krivinog. Spomenik je postavljen kao posveta svim naraštajima Bibinjaca koji su živjeli od mora i za more, sadašnjim ribarima i pomorcima, te novim generacijama čije će živote more tek obilježiti. Ujedno, taj spomenik je i simbol neraskidive veze domaćeg stanovništva sa svim Bibinjcima razasutima po svijetu pa se i nalazi na obali posvećenoj njima – Obali bibinjski iseljenikov.

3.4 NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA

Nematerijalna kulturna baština u Bibinjama je jako bogata i rezultat je duge povijesti, načina života stanovnika, duhovnosti i vjere koja je za Bibinjce oduvijek bila važna. Za Bibinje se zaista može reći kako je oduvijek bilo veselo i raspjevano. Pjevalo se i igralo kola u raznim prigodama, a posebno na vjerske blagdane. Bibinjci su pjesmom davali oduška svojem bogoljublju i domoljublju te kroz pjesmu zaboravljali na svoje životne tegobe. S ponosom su se pjevale hrvatska himna i domoljubne pjesme *„Ustani bane“, „Viče vila“* i slične. Na predjelu današnjeg Staroga sela često su se igrala stara bibinjska kola *„Kolo igra na dvadesetidva“* i *„Naše kolo“* koja, nažalost, danas izvodi samo folklorna sekcija „Veseli Bibinjci“.

U više navrata izvela se poznata bibinjska povijesna drama napisana u čast don Stipanu Soriću. To je djelo Bibinjca Mihovila Španića Lole koji je bio starješina prvog seoskog Hrvatskog Sokola u Bibinjama. Španić je povijesnu dramu *„Vitez Surić don Stipan, vojvoda primorski i Durak Aliaga Vranjski“* napisao početkom 20 stoljeća, najvjerojatnije prije 1909. godine. Drama ima četiri čina, a prvi puta je izvedena 1910. godine ispred crkve sv. Roka u Bibinjama. Kasnije su je izvodili u Zadru, Sukošanu, Kukljici i više puta u Bibinjama. Scena *Blagoslov sablje* izvođena je samostalno, pogotovo tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća, i to u Novigradu, Ninu, Karinu Donjem te dva puta u Zagrebu. Bibinjci tu dramu skraćeno nazivaju *„Bitka u Nadinskome polju“* ili *„Surić“*. Na kraju izvedbe Bibinjci su pjevali pjesmu

„Više vila“ kojoj se ne zna autor ali se pretpostavlja kako je djelo Mihovila Španića Lole. Napjev pjesme su Bibinjci usmenom predajom prenosili s koljena na koljeno. Prvi notni zapis te pjesme napisao je don Pavao Kero u pjesmarici *Zvona svetog Roka*, 1999. godine.

Više vila

Više vila s Velebita bila:
Hajde, hajde, brate moj,
I povedi hrabro boj!
S Velebita bila, oj Bože moj!

Ter dozivlje Smiljanić Iliju:
Hajde, hajde, brate moj,
I povedi hrabro boj!
Smiljanić Iliju, oj Bože moj!

A spominje Janković Stojana:
Hajde, hajde, brate moj,
I povedi hrabro boj!
Janković Stojana, oj Bože moj!

I ostale barjaktare stare:
Hajde, hajde, brate moj
I povedi hrabro boj!
Barjaktare stare, oj Bože moj!

Megdanđije kroz Kotare ravne:
Hajde, hajde, brate moj,
I povedi hrabro boj!
Kroz Kotare ravne, oj Bože moj!

A napose don Stipu Sorića:
Hajde, Hajde, brate moj,
Hrabro za hrvatski dom!
Don Stipu Sorića, oj Bože moj!

Iz Bibinja hrvatskog gradića
Ponos, dika rodu svom
Na tom žalu Jadranskom
Hrvatskog gradića, oj Bože moj!

Bibinjac Ivan Šindija, inače autor više djela o Bibinjama i životu u Bibinjama, došao je do izvornog teksta drame kojem, nažalost, nedostaje nekoliko stranica s početka i kraja. On je napravio njen prijepis te je 2005. godine izdao istoimenu knjigu s preslikama izvornog teksta, prijepisima i raznim prilozima koji pokazuju njenu vrijednost.

Ovoga ljeta u Bibinjama je snimana emisija međunarodnog magazina Alpe – Dunav – Jadran koja je predstavila očuvanost starih bibinjskih društvenih igara. Igara koje su igrali naši djedovi, a igraju se i danas. Jedna od igara je poznata *šijavica* ili bibinjski *mura.* Ta je igra došla iz Italije pa se i broji na talijanskom jeziku. Po dva igrača istovremeno otvaraju od jedan do pet prstiju ruke, a u isto vrijeme obadvoje predviđaju koliki će biti zbroj prstiju. Kada jedan pogodi dobiva bod ili *punat.* I tako u nedogled ili dok ne izbije svađa. Druga igra, koja je najviše zastupljena u današnje vrijeme, je boćanje ili kako Bibinjci kažu *bućanje.* Igraju je muškarci, skupljajući se na *zogu* svake nedjelje, bilo ljeto bila zima. Samo ih kiša može omesti u igranju najdraže im igre. Najprije se baca najmanja *bućа – bulin*, a onda svi igrači bacaju svoju *bućу*. Čija bude najbliža bulinu njegov je *punat*. Na početku se dogovori u koliko *partija* se igra i u što igraju. Nekada to bude tura pića, a nekada igraju u pijevca, janje ili prase s čime se svi počaste. Treća je igra *voka* koja se igra s *mendulama* ili bademima. Od četiri najmanje neočišćene *mendule* napravi se mali kup ili *vok*. Tri mendule su u dnu, jedna na vrhu. Igrači iz iste udaljenosti gađaju vok i onaj koji pogodi je pobjednik i dobiva sve do tada bačene mendule. Ta igra se igra većinom u vrijeme Božića kao i igra *pušti-daj.* Igra *pušti-daj* se također igra na mendule između dva igrača, jedan držeći ruke iza leđa stavi *mendulu* u jednu od šaka i ponudi drugom igraču da pogodi u kojoj ruci je skrivena, govoreći za onu koju smatra praznom – *pušti*, a za onu koju smatra punom – *daj*. Još je i treća igra koja se igra mendulama u vrijeme Božića, kada se igra na pogađanje broja mendula skrivenih u šakama protivnika. Onaj koji pogodi točan broj dobiva sve mendule.

Danas se to možda čini smiješno ali nekada je badem ili bibinjski - *mendula* bio slatkiš i djeci i starijima. I kada bi netko u igri osvojio puno badema bilo je to veselje.

Također, prije 90-ih se po kalama često mogla čuti klapska pjesma koju su pjevali mladi koji bi se spontano okupili i družili. To je bilo nešto najnormalnije u bilo koje doba godine. Te običaje narušio je, Domovinski rat, a kasnije nikad nisu ponovo zaživjeli.

3.4.1 KUD „IVAN GORAN KOVAČIĆ“

Polovicom 20. stoljeća na inicijativu tadašnje mladeži, a uz potporu mjesnih vlasti, u dvorani Zadružnog doma – Doma kulture u Bibinjama održana je utemeljiteljska skupština na kojoj je osnovano Kulturno umjetničko društvo „Goran“. Društvo je upisano u registar udruženja građana u Zadru 5. kolovoza 1955. godine pod nazivom Kulturno umjetničko društvo „Goran“. Devedesetih godina prošlog stoljeća društvo mijenja naziv u KUD „Ivan Goran Kovačić“ i taj naziv nosi i danas. Na početku svog djelovanja društvo je djelovalo kroz dramsku i folklornu sekciju te pjevačku grupu s instrumentalnom pratnjom. Dramska sekcija izvodila je razne „skečeve“ (kratke komedije), a folklorna sekcija izvodila je kola s različitih područja Hrvatske. U to vrijeme je društvo izvodilo razne kulturne priredbe u svojem mjestu ali i u okolnim mjestima Bilo je to razdoblje vrlo aktivnog rada i djelovanja bibinjske mladeži u amaterskom kulturnom životu.

Nakon izvedbi drame *„Don Stipan Sorić“* ili *„Bitka u Nadinskome polju“* **dramska sekcija** izvodila je razne drame i komedije hrvatskih pisaca pod stručnim vodstvom redatelja, uglavnom iz Zadra. Najpoznatije predstave koje su izvodili su *„Konfužjun u Getu“, „Klupko“, „Moja kontrada“, „Mećava“ i „Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja“*. S tim predstavama dramska sekcija je nastupala u Bibinjama, ali isto tako i u okolnim mjestima Sukošanu, Karinu, Posedarju, Zemuniku, Novigradu, Zadru te na Regionalnim smotrama dramskih amatera Dalmacije u Metkoviću, Kninu, Novigradu, Posedarju i u Starom Gradu na Hvaru. Nakon razdoblja vrlo uspješnog rada, koje je trajalo 23 godine, dolazi do prekida rada dramske sekcije. Nakon godina zastoja, tek se 1990. godine ponovno obnavlja predstava *„Don Stipan Sorić“*, ali nakon toga rad sekcije opet prestaje. Još u dva navrata, 2005. i 2007. godine, ista predstava je obnovljena i izvedena na Sri Sela i u Vrani u prostoru turskog Maškovića hana. Nakon 2007. godine sekcija više nije djelovala.

Potrebno je istaknuti činjenicu kako je dramska sekcija nastupala u okviru manifestacije „Mare nostrum“ u Karinu, Novigradu i Zagrebu.

Folklorna sekcija je osnovana 1957. godine kao zasebna sekcija KUD-a. Sekcija je vježbala i izvodila uglavnom slavonska kola , najviše *„Bunjevačko kolo“* u sastavu od 6 žena i 3 muškarca. Nastupali su u Bibinjama i po okolnim mjestima. Godine 1964. folklorna sekcija je trebala ići na 1. Međunarodnu smotru folklora u Zagreb, ali majke nisu dopustile kćerkama odlazak u Zagreb. Sekcija je sa svojim radom djelovala do 1978. godine. Nakon dvadeset godina nedjelovanja opet počinje s radom 1998. godine. Tada je formirana grupa „Starijih pivača i plesača“ koji su pjevali izvorne bibinjske napjeve i igrali starinska bibinjska kola. 2000.

godine rad folklorne skupine na kratko prestaje i već 2001. godine folklorna sekcija se obnavlja i nastavlja s radom pod novim imenom – „Veseli Bibinjci“. Od tada su nastupali na brojnim smotrama i večerima folklora u Hrvatskoj i inozemstvu. Na svim svojim nastupima, ova skupina zaljubljenika u svoju narodnu baštinu, dostojno predstavlja i zastupa svoje mjesto pjevajući izvorne narodne napjeve i igrajući stara bibinjska kola te tako pridonose pozitivnoj promidžbi Bibinja.

Početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća rodila se ideja o osnivanju dalmatinske klape. Prva audicija održana je 1971. godine, a vodio ju je don Pavao Kero. U početku se sastav klape često mijenjao i nije odmah dobio svoj naziv. Vremenom je sastav nazvan **klapa „Fortuna“**. Bila je to prva bibinjska klapa koja je djelovala od 1971. do 1991. godine i nastupala na brojnim susretima klapa i raznim prigodama diljem Hrvatske i u inozemstvu. Snimili su svoju prvu gramofonsku ploču – „singlicu“, te je nakon toga klapa snimila i kasetu. Klapa "Fortuna" je pjevala *a capella* i uz instrumentalnu pratnju izvodeći uglavnom izvorne dalmatinske narodne pjesme, a potom i novo uglazbljene. U klapi su neko vrijeme pjevali i poznati bibinjski pjevači koji su sada dio klape „Intrade“ – Tomislav Bralić, Ante Šindija i Vinko Sikirić te pjevač Ivica Sikirić- Ićo. Zahvaljujući klapi "Fortuna" u Bibinje je na sva vrata ušla lijepa dalmatinska pjesma.

Nakon prestanka rada klape „Fortuna“ osnovana je nova klapa pod nazivom **klapa „Bibinje“**. Na početku su je sačinjavali većinom članovi nekadašnje klape „Fortuna“. Klapa je uspješno djelovala do 1998. godine, tada prestaje s radom i ponovno kreće 1999. godine u izmijenjenom sastavu. Tokom godina dolazi do ponovnih izmjena sastava, ali i do konstantnih nastupanja na većim susretima klapa. Nakon 2004. godine klapa „Bibinje“ se izdvaja iz KUD-a „Ivan Goran Kovačić“ i nastavlja s radom kao zasebna udruga građana.

Iako je klapa „Bibinje“ često mijenjala sastav i voditelje, imala je zavidne rezultate na svojim nastupima u Bibinjama i izvan njih, te slovila za jednu od najkvalitetnijih klapa na zadarskom i širem području Dalmacije.

1990. godine na inicijativu Anđelke Lordanić, profesorice hrvatskog jezika, osnovana je literarno-recitacijska sekcija „Oštroumi“. Na početku se rad sekcije zasnivao na pisanju i izvođenju poezije na bibinjskom dijalektu. Sasvim slučajno je došlo do suradnje s pjesnikom Antom Sikirićem Krivinim. U želji da se večer poezije obogati njegovom uglazbljenom pjesmom *„Zvona svetog Roka“* lagano se skuplja prva postava **ženske klape „Garofuli“** kojoj sam pjesnik daje ime. Vremenom je klapa „Garofuli“ mijenjala voditelje i neke članice, ali kontinuirano djeluje već 29. godinu za redom. Garofulice, kako ih Bibinjci zovu od milja, su

nastupale na brojnim festivalima i kulturnim događajima diljem Hrvatske i u inozemstvu. Povodom 20. obljetnice svog djelovanja, u kolovozu 2010. godine, Garofulice svojim sumještanima poklanjaju samostalni koncert na kojem kao njihov gosti nastupa klapa „Intrade“. 2015. godine za proslavu 25. rođendana opet održavaju koncert na kojem im je gost bio Krunoslav Kićo Slabinac. Također, već tradicionalno, u kolovozu svake godine klapa „Garofuli“ održava manji intimni koncert na Trgu sv. Ivana u Starom selu.

Slika 17. Klapa 'Garofuli'(preuzeto sa kalelargainfo.hr)

Možemo reći kako je KUD „Ivan Goran Kovačić“ za očuvanje bibinjske kulturne baštine učinio jako puno te još uvijek čini. Nemoguće je ukratko prikazati sav rad, djelovanje i uspjehe KUD-a "Ivan Goran Kovač" kroz njegove 63 godine postojanja, ali je jako bitno naglasiti da je radom svojih sekcija i organiziranjem raznih kulturnih priredbi u mjestu te nastupima diljem Hrvatske i u inozemstvu pridonio promidžbi Bibinja i dobrom glasu svoga mjesta. Kao najstariji KUD na području Zadarske županije djeluje neprekidno i uspješno od davne 1955. godine do danas. Godine 2005. Skupština Zadarske županije dodijelila je KUD-u Godišnju nagradu za 50 godina uspješnog amaterskog kulturnog rada.

3.4.2 SUSRET DALMATINSKIH KLAPA „RASPIVANO BIBINJE“

Do susreta dalmatinskih klapa „Raspivano Bibinje“, kakvog ga danas znamo, došlo je djelovanjem KUD-a „Ivan Goran Kovačić“. Nakon nastupa klape „Fortuna“ na 1. Susretu dalmatinskih klapa u Skradinu, članovi te klape su odlučili da se i u Bibinjama organizira takav susret klapa. Utemeljen je i organizacijski odbor od 27 članova. Na čelu odbora je bio predsjednik KUD-a Šime Šimunić. Prvi susret dalmatinskih klapa „Raspivano Bibinje“ održan je 27. srpnja 1977. godine u staroj bibinjskoj jezgri, na Trgu Sri sela. Pokrovitelj susreta je bio „Večernji list“, a voditeljica je bila, tada jako popularna TV voditeljica, Ksenija Urličić. Trg je bio prepun kao i okolni balkoni i terase. KUD je organizirao ukupno 25 susreta klapa od 1977. - 2004. godine. Nakon toga organizaciju Raspivanog Bibinja preuzela je Općina Bibinje. Prošlo ljeto uspješno je održan 38. susret klapa u Bibinjama.

Svaki susret klapa u Bibinjama je fešta koja slavi dalmatinsku narodnu pjesmu te razveseljava i oduševljava brojne domaće i strane slušatelje i gledatelje.

„Raspivano Bibinje“ je danas jedan od najvećih i najpoznatijih susreta klapa u Hrvatskoj te je čast sudjelovati na njemu.

Slika 18. Susret klapa „Raspivano Bibinje“ osamdesetih (preuzeto sa ebibinje.net)

Na svakom susretu klapa počasni gost je bibinjski pjesnik Ante Sikirić Krivin koji prisutne počasti recitacijom nekoliko svojih pjesama. Jedina pjesma koja je na repertoaru svake godine je Sikirićev „*Bibinjac“*.

Stari Bibinjac

Lako ćeš ga pripoznati,
Čin počme brontulati,
Podpazon nosi saket,
Škicani mu je kolet,
I kapa na frontin
I prazni takujin.

Kajno sukno modri mu se nos,
Nankec leći neće iđe bos.
Diko parti brankela tovare,
Kosor, procak, sedlo i gumare.

U veštidu vaik je od trliša,
U blagdane i kad maltu miša,
Kaj stožer je drit,
Kaj kukalo sit,
Ušticljiv kaj sinac,
Štampani Bibinjac.

Svi sudionici i gosti Susreta od početaka do danas rado spominju čuveni "bibinjski rižot" koji se poslužuje nakon što službeni program „Raspivanog Bibinja“ završi. Radi se o telećem rižotu kojega je oduvijek spremala obitelj Kero. Bili su to najprije Božo i Gašpica Kero, a kasnije su ih naslijedili njihov sin Valter Kero sa suprugom Anom. Rižot se sprema za 300-tinjak gostiju i uvijek se čeka taj trenutak kada će se poslužiti. Nakon večere klape se ne razilaze već pjevaju do jutra.

3.4.3 VEČER FOLKLORA

Već spomenuta folklorna skupina „Veseli Bibinjci“ nastupila je na mnogim folklornim smotrama u Zadarskoj županiji te su članovi skupine odlučili i u svojem mjestu organizirati „Večer folklora“. Tako je 13. kolovoza 2004. godine, u organizaciji KUD-a i uz financijsku i materijalnu pomoć Općine Bibinje, Turističke zajednice općine Bibinje i Zadarske županije, održana prva „Večer folklora“. Druženje započinje okupljanjem na Trgu dr. Franje Tuđmana u centru Bibinja odakle se, u svečanom mimohodu, svi sudionici pjesmom spuštaju do starog dijela Bibinja na Trg Sri Sela.

Slika 19. Povorka folklornih skupina (preuzeto sa www.kalelargainfo.hr)

Tamo se KUD-ovi izmjenjuju na pozornici pjevajući svoje tradicijske pjesme i plešući svoja tradicijska kola. Mještani Bibinja, brojni domaći i strani gosti s oduševljenjem prate ovu Večer uživajući u predivnim i raznolikim narodnim nošnjama, pjevanju izvornih narodnih napjeva i igranju starih narodnih kola iz cijele Hrvatske.

Slika 20. Bibinjsko kolo (preuzeto sa www.zadarskilist.hr)

3.4.4 MANDOLINSKI ANSAMBL „MOBA“

Mandolinski ansambl „Moba“ također je nastao u sklopu KUD-a „Ivan Goran Kovačić“. Ansambl se osniva 1983. godine po uzoru na druga mjesta u Dalmaciji. Ansambl je nastupao većinom u Bibinjama na raznim manifestacijama, ali i zvan granice: u Austriji u Velikom Borištofu i u Mađarskoj u Koljnofu, u suradnji s austrijskim i mađarskim Hrvatima.

Kroz godine ansambl mijenja voditelje i uz povremene prekide nastavlja svoj rad.

Osnivanjem ovog ansambla KUD je pokušao u Bibinjama formirati instrumentalni sastav kako bi se njime obogatila cjelokupna kulturno umjetnička djelatnost u mjestu. Ansambl se nije održao u sastavu KUD-a, već je nakon dugo godina nastavio s radom kao samostalna udruga. Danas djeluje kao Udruga za promicanje mandolinske glazbe „Moba“ pod vodstvom Ivice Kinde. Svake godine „Moba“, kao poseban gost nastupa na susretu klapa „Raspivano Bibinje“, na „Večeri folklora“, na Božićnim i Uskršnjim koncertima i svim sličnim manifestacijama u Bibinjama, ali i po cijeloj Hrvatskoj. Još uvijek njeguju prijateljstva s austrijskim i mađarskim Hrvatima.

Slika 21. Nastup mandolinskog ansambla „Moba“ osamdesetih (privatna arhiva Ivice Kinde)

3.5 VINOGRADARSTVO, MASLINARSTVO, RIBARSTVO

Stanovnici Bibinja oduvijek su se bavili zemljoradnjom. Najprije obrađujući zemlju u vlasništvu zadarskih samostana i plemenitaških obitelji, kasnije obrađujući svoju zemlju koju su otkupili. Iz starih spisa je poznato da je od 13. stoljeća većina zemljišta na području Bibinja bila zasađena vinovom lozom. Ljudima se najviše isplatilo uzgajati vinovu lozu jer su od prodaje vina dobro zarađivali. Vino je tada bilo jedan od glavnih prehrambenih proizvoda. U novije vrijeme velik broj ljudi se također bavio vinogradarstvom, međutim Domovinski rat mijenja taj trend budući da je cijelo Bibinjsko polje prema Babindubu i Zemuniku bilo okupirano i minirano. Nakon rata, dugo godina mnogi nisu odlazili u svoja polja tj. vinograde zbog straha od mina. Nekoliko Bibinjaca je poginulo u pokušaju obrađivanja svojih zemljišta. Nakon razminiranja ljudi su opet počeli obrađivati zemljišta, ali mnogi vinogradi nakon godina i godina neobrađivanja su propali. Međutim, grožđe se i dalje uzgaja, nešto na Bibinjskom polju, nešto na poljima unutar mjesta i tu tradiciju mještanima nitko ne može ukrasti. Nije više kao

što je nekad bilo da svaka obitelj ima svoj vinograd i da je u ranu jesen riva puna drvenih bačvi koje se *„stanjaju“* na obali uz more. Taj prizor me vraća u djetinjstvo, u doba kad smo svi odlazili u vinograde *pliviti* grožđe i brati u *vrime od mošta*.

Slika 22. „Stanjanje“ bačvi u moru u osamdesetima (preuzeto sa ebibinje.net)

Slika 23. „Stanjanje“ bačvi u današnje vrijeme (preuzeto sa ebibinje.net)

Maslinarstvom se stanovnici Bibinja bave jako dugo, ono je već u srednjem vijeku bilo odmah iza vinogradarstva. Maslinarstvu su se Bibinjci ponovno posvetili zadnjih 20-ak godina. Mnogi „prijeratni“ vinogradi u Bibinjskom polju su sada „poslijeratni“ maslinici. Dokaz da su se Bibinjci od davnina bavili maslinarstvom se još uvijek nalazi u staroj jezgri Bibinja. To je već spomenuti mlin obitelji Sikirić, koji je godinama prerađivao masline Bibinjaca i mnogih maslinara iz Zadarske županije. Sada stoji samo kao uspomena prošlih vremena.

Ribarstvom se Bibinjci nisu bavili od davnina. Iako je mjesto smješteno odmah na moru i more je doslovno zapljuskivalo stare bibinjske kuće, stanovništvo Bibinja je oduvijek bilo okrenuto obradi zemlje i plodnim poljima. Etnici i toponimi pokazuju da su se Bibinjci bavili poljoprivredom. Često se u spisima navode zemlje, stoka, kari i konji, ograde, volovi i torovi. Rijetko se spominju more, brodovi, ulovi riba. Često su se u ribarenju koristili dinamitom, što se u naseljima s tradicijskim ribarskom privredom ne radi. More kao da im je dugo ostalo strano. Međutim, u novijim vremenima ribarstvo se jest razvilo, iako nikad u prevelikoj mjeri. Nikad u Bibinjama nije postojala *koćarica*. Ribarstvo u Bibinjama je razvijeno u vidu posjedovanja kaića, odlaženja na parangale, bacanja mreža, odlaženja na skosavicu, noćnog ribarenja na svíću i slično. Većinom za svoje potrebe, ali i za prodaju po mjestu, na *peškariji* ili na obali.

Nedavno je u Bibinjama bio slučaj sa zalutalom tunom koju su lokalni ribali lovili po uvali Jaz i na kraju su je uspjeli uloviti. Događaj je putem društvenih mreža stigao u medije i oko toga je nastala cijela halabuka. Otvorila su se pitanja jesu li to smjeli napraviti i je li životinja ubijena na human način. Javile su se državne inspekcije i počele prijetiti visokim kaznama za sve sudionike. Međutim, Bibinjcima je to jednostavno bio samo rijetko dobar ribarski ulov. Tuna je zalutala najvjerojatnije iz tunogojilišta, ušla je u uvalu Jaz iz koje se nije snašla izići. Ribari su je uočili i jako brzo reagirali. Uskočili su u prvi kaić, zgrabili osti i krenuli za njom. Nije bilo lako, ali uspjeli su je svladati i iznijeti na obalu. Tuna je bila teška oko 250 kg. Radi njene težine nisu je nigdje prenosili već su je na rivi počeli rezati i dijeliti mještanima.

Ribarstvo se danas u turizmu Bibinja promovira samo u vidu ribarskih feštica tijekom ljeta kada se većinom peku srdele ili tuna. Kuha se i rižot na plodovima mora ili crni rižot na sipi. Feštice se održavaju više puta, većinom jednom tjedno tijekom srpnja i kolovoza. Te feštice su zanimljive turistima jer uz domaću dalmatinsku glazbu i ples uživaju i u lokalnim morskim delicijama. Nema sumnje da su ulov zalutale tune i reakcije na taj čin probudili u Bibinjcima želju za obnovom ribarstva, pokretanjem mladeži i obogaćivanjem turističke ponude upravo ribarstvom. Brzo su se dosjetili i odmah ove godine, na Dan državnosti 25.06. u organizaciji Sportsko ribolovnog društva i uz potporu Općine Bibinje, održano je prvo

klupsko natjecanje u ribolovu - Tunjada 2018. Na natjecanju je sudjelovalo čak 27 ekipa i ulovljeno je ukupno 16 kilograma ribe. Ta riba se kasnije pripremala i uz ukusna jela do kasno u noć se slavilo.

Također su uoči Badnjaka 2018. organizirali natjecanje pod nazivom Lignjada 2018.

Slika 24. Plakat za Tunjadu 2018 (preuzeto sa ebibinje.net)

4 SUVREMENO KULTURNO STVARALAŠTVO

Sve ono što se događa danas već sutra će biti povijest. Isto tako, sve vezano uz kulturno djelovanje i sam stil života današnjice nakon nekog vremena će biti dio baštine. Kao što je već u ovome djelu navedeno, Bibinje njeguje svoju kulturnu baštinu i tradiciju, iako su neki segmenti zapostavljeni. Ali isto tako Bibinje i Bibinjci stvaraju novu baštinu u raznim poljima stvaralaštva. Danas se Bibinje može pohvaliti svojim poznatim mještanima i djelima proizašlima iz Bibinja.

4.1 STVARANJE NOVE BAŠTINE

Bilo bi čudno da se iz tako velikog mjesta kao što je Bibinje ne iznjedre talenti u raznim poljima. Jedan od poznatih Bibinjaca je pjesnik Ante Sikirić Krivin. On je autor mnogih pjesama koje Dalmatinci danas pjevaju, a da nisu ni svjesni da su ti stihovi proizašli iz pera jednog Bibinjca. Daleko najpoznatija njegova pjesma je „*Croatio iz duše te ljubim"*. Ta pjesma je proslavila širokoj javnosti poznatog Bibinjca Tomislava Bralića i klapu „Intrade". Valja napomenuti da su polovica članova klape „Intrade" zapravo Bibinjci te da je Tomislav Bralić svojevrsni bibinjski brend.

Slika 25. Ante Sikirić Krivin i Tomislav Bralić (preuzeto sa www.zadarskilist.hr)

Ante Sikirić Krivin je jednostavan čovjek čiste duše, bez ikakve taštine, sujete i ponosa. Takve su i njegove pjesme – jednostavne i priproste, a opet prekrasne. Prošlo je više od 20 godina otkad je Ante izdao svoju prvu knjigu, zbirku pjesama *„Moji tići“*. Točnije, ta zbirka pjesama je izišla 1992. godine u vrijeme rata i napravljena je velika fešta u Bibinjama iako su u blizini, na brdu Križ, bili agresori koji su svaki trenutak mogli zapucati na Bibinje. Ali kako sam gospodin Sikirić kaže: „Bio je rizik, ali i dišpet!“ Miljenko Manđo je u pogovoru te Antine knjige napisao : *„Više je pjesama napisao nego pročitao. I zato je tako čist“*.

Ante je dugo godina pisao pjesme, a ništa nije objavljivao. Srećom, sada radi na pripremi druge zbirke svojih pjesama koju planira nazvati *„Vrime dišpeta“*. Ante je napisao mnoge pjesme za razne hrvatske izvođače kao što su, već navedana, klapa „Intrade“, Tomislav Bralić, Mladen Grdović, Bepo Matešić, razne klape iz cijele Dalmacije pa čak i za klapu „Bjelovar“.

Ante danas ima preko osamdeset uglazbljenih pjesama, a od toga ih je pola uglazbio sam. Također je mentor mladoj pjesnikinji Samanthi Pedisić kojoj je pomogao u pripremi i izdavanju njene prve zbirke pjesama *„Dođi na kafu“*.

U studenom 2018. godine promovirana je još jedna zbirka pjesama *„Bibinje u srcu“* čiji je autor Šime Lisica Kitov. A pjesnik Marin Fuzul radi na izdavanju svog prvijenca pod nazivom *„Na krilima bure“* koja bi trebala biti predstavljena do početka ljeta 2019. godine. Uz Antu, Šimu, Marina i Samanthu tu je još nekoliko pjesnika koji pišu dijalektalnim bibinjskim govorom kao što su Ana Marija Lisica, Josip Bepo Bralić i Bruno Sorić Đambre.

O Bibinjama je napisano mnogo knjiga i skoro sve su poslužile kao literatura u izradi ovog diplomskog rada. Autori su sve Bibinjci i u svojim djelima su prikazali prošlost i razvitak Bibinja, običaje, crkvene zapise i slično. Već je ranije spomenut Ivan Šindija koji je uredio i izdao dramu Mihovila Španića o bibinjskom heroju don Stipanu Soriću. On je napisao za Bibinje i Bibinjce jako važno djelo - zbirku rodoslovlja pod nazivom *„Bibinjski korijeni“*. To je bibinjski mjestopis , knjiga u kojoj su popisani svi Bibinjci koji su živjeli posljednjih nekoliko stoljeća s izrađenim geneološkim stablima, razgranatim rodovima i podrijetlom. Također je, pored stručnih knjiga i radova koje je izdao, napisao još dvije pripovijetke vezane za Bibinje i djetinjstvo – *„Oslobodi telji i žrtve ili bilo jednom u našem mistu“, „Dječaci s Kindinice“* i *„Vanda“*.

Božidar Šimunić uredio je i izdao knjigu svog oca Mije Šimunića Mićela – *„Iz bibinjske povjesnice dvadesetoga stoljeća“* u kojoj su opisani stari običaji i događaji koji su obilježili Bibinje i Bibinjce te je izdao *„Rječnik bibinjskoga govora“,* koji je od velike važnosti za Bibinje. U tom rječniku evidentirane su posebnosti mjesnog jezičnog izraza.

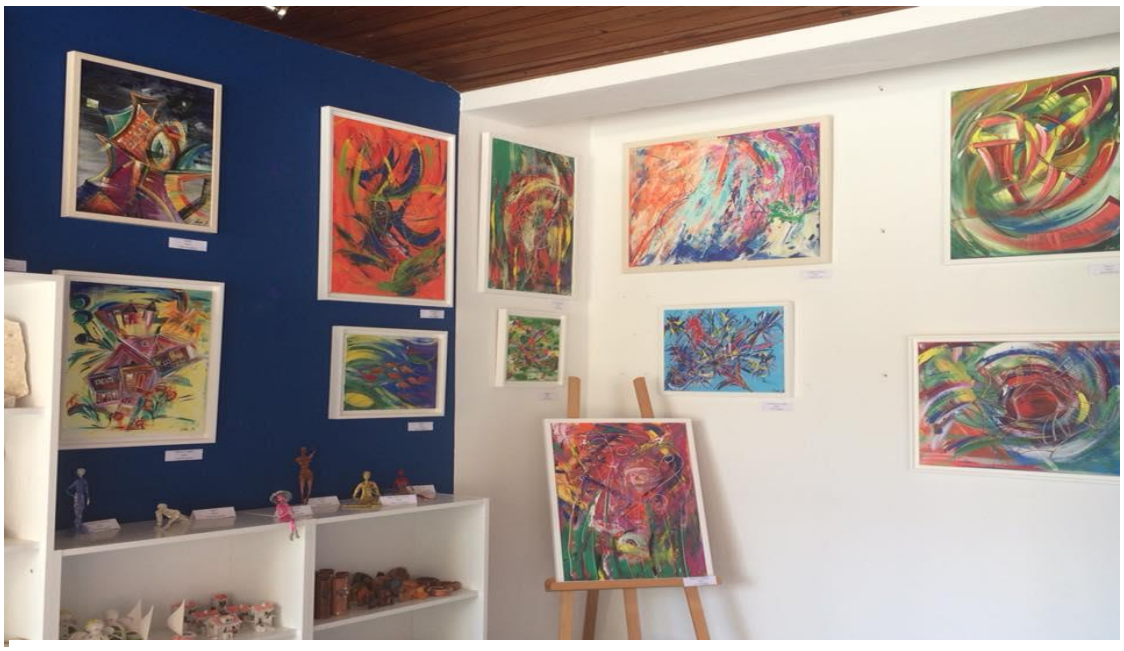
Don Pavao Kero izdao je knjigu vezanu za povijest Bibinja. Knjiga *„Glagoljska matica umrlih župe sv. Roka u Bibinjama 1713. – 1825.“* koja je korisna za proučavanje naše crkvene i kulturne povijesti te jako važna za proučavanje glagoljice.

Ante Gverić napisao je knjigu *„Iz prošlosti Bibinja“* koja opisuje početke Bibinja i život Bibinjaca kroz povijest do danas.

Također, u Bibinjama je mnogo nadarenih u likovnom stvaralaštvu. Tako je poznat samouki slikar Marin Bralić Cajo, koji je brat već spomenutog Tomislava Bralića. Nema kuće u Bibinjama koja nema bar jednu njegovu sliku. Predivna slikarska djela stvaraju Laura Lisica Grabić, Matea Bugarija i Kristina Nina Bugarija. Poznata je i bibinjska keramičarka Tereza Marie Kinda Kardum koja se bavi keramikom od svoje dvanaeste godine i sa svojim rukama stvara prekrasna djela. Ima želju otvoriti svoj atelje i radionicu u kojoj će posjetitelji moći učiti kako raditi s glinom i od nje stvarati umjetnost.

Art galerija "Lucina butiga" zadnje tri godine organizira izložbe lokalnih umjetnika baš sa željom kako bi se afirmirali talenti, kojih u Bibinjama svakako ima, ali trebaju poticaj i vjetar u leđa. Tako su održane izložbe slikarskih djela Marina Bralića Caje i Matee Bugarije, izložba keramičarskih djela Tereze Marie Kinda Kardum, zajednička izložba slikarskih djela i skulptura od žice čije su autorice mama i kćer – Kristina Nina Bugarija i Petra Bugarija. U istoj galeriji su održana dva festivala "Bibinje stvara" o kojima će biti govora malo kasnije.

Još jednom treba spomenuti i kamenoklesara Matu Deliju koji je izradio već spomenutu repliku crkve sv. Roka.

Slika 26. Detalj s izložbe „Naš kutak“ autorica Kristine i Petre Bugarije (vlastita arhiva)

4.2 STVARANJE NOVE TRADICIJE

Dokle god ima zaljubljenika u kulturu i u baštinu, bit će i zaljubljenika u tradiciju. Tako i u Bibinjama, ne samo da se njeguje stara baština i tradicija, već se stvara nova baština i neke nove tradicije. Tako se zadnjih nekoliko godina u Bibinjama održavaju nova kulturna događanja koja prelaze u tradiciju.

Već je spomenuto da je zaštitnik Bibinja sv. Roko i oduvijek se slavi Rokova kao najveći događaj u Bibinjama. Ali Bibinjci, sad već tradicionalno, slave i doček Rokove. Dan prije na blagdan Velike Gospe u Bibinjama je sve u iščekivanju sv. Roka. Tradicionalno se svi okupljaju na Talinama u uvali Jaz uz koncert dalmatinskih izvođača. Čeka se ponoć kada se gasi javna rasvjeta te mještanin Robert Sikirić ulazi u more s hrvatskom zastavom i nosi je do sredine uvale gdje je stavlja na stijeg da se vijori. U isto vrijeme započinje veličanstveni vatromet. Nakon toga fešta se do jutra. Nekada su se za doček Rokove, od ponoći do jutra, u more bacale mine. To je jako odjekivalo i nije bilo nimalo ugodno. Zbog toga su Turistička zajednica i Općina Bibinje prije nekih dvadesetak godina krenuli s veličanstvenim vatrometom kako bi se izbjeglo bacanje mina i da bi svima, i domaćem stanovništvu i turistima, bilo ugodnije.

Slika 27. Vatromet za doček Rokove (preuzeto sa ebibinje.net)

Na blagdan sv. Roka, nakon glavne mise, tradicionalno kreće povorka s kipom zaštitnika u procesiju oko Staroga sela. Za vrijeme procesije, od davnina, se pjeva pjesma u čast sv. Roka. Nakon procesije ljudi idu svojim kućama i dočekuju goste koji stižu na Rokovu. Peku se janjci za svečani ručak, a djeca hrle na *šuškarije*. *Šuškarije* su štandovi s igračkama koji dolaze u Bibinje samo na taj dan, a to je oduvijek bilo posebno veselje za svu djecu. Navečer se u uvali Taline održava koncert i fešta se do jutra.

Slika 28. Procesija na blagdan sv. Roka (preuzeto sa www.kalelargainfo.hr)

Slika 29. Kip sv. Roka (preuzeto sa ebibinje.com)

PJESMA NA ČAST SV. ROKA

Zdravo, Roko odvjetniče, slavni Božji ugodniče!

(Pripjev koji se ponavlja iza svaka dva stiha).

Zdravo uzore svih kreposti, koji uživaš sve radosti.
U nebeskim rajskim dvorim među anđela rajskim korim.
Jer dok dječak još si bio svog si Boga uzljubio.
Svuda branio vjeru pravu i širio Božju slavu.
Da uščuvaš srce čisto, pusto si odabra misto.
E da možeš u samoći Bogu služit danju i noći.
Ti si Bogu omilio i Njemu se posvetio.
Pa ti u srcu ljubav uzbudi da utjeha budeš ljudi.
Kad je kuga zavladala, mnoga mista poharala.
Ti ko anđel pun ljubavi letio si po državi.
Gorke boli da ublažiš nevvoljnikom rane tažiš.
Okružene pohodeći milostinju njim noseći.
Ne bojeć se smrti krute liječio si rane ljute.
Po bolnicam i putima utjeha si bio svima.
Nastojanje vjere tvoje Bogu ugono svuda bilo je.
Pa te i on proslavio i milosti ti podjelio.
Okužene da ozdraviš svaku pošast da otpraviš.
Pa i Crkva Božja sveta zazivlje te po sva ljeta.
Da nas braniš od pošasti i od svake zle napasti.
I da moliš svemoćnoga da nas brani zla svakoga.
I da ljubav svuda se širi, bližnji s bližnjim da se miri
I da složno u ljubavi svoga Boga svak proslavi.
Roko sveti, blagoslovi ti hrvatski narod ovi!
Naša polja i livade da nam zgodno kiša pade.
Naše trude, naše muke i žuljave časne ruke.
Blagoslovi našu dicu, našeg roda uzdanicu!
Naše starce ti okripi, daj nam Roko, život lipi!
Amen.

Zadnjih desetak godina, već spomenuti bibinjski pjevač Tomislav Bralić i klapa „Intrade“, održavaju koncert u srcu sezone i u srcu Staroga sela. Taj koncert je posjećen u velikom broju i karte su uvijek rasprodane. Zaljubljenici u klapsku pjesmu i posebno u pjesme klape „Intrade“ zovu već početkom ljeta u pokušaju rezerviranja dovoljno mjesta za koncert. Nema sumnje kako taj koncert privlači mnoge turiste baš u Bibinje i to ne samo iz Hrvatske. Svake godin,e iz Slovačke u Bibinje dolazi klub obožavatelja klape „Intrade“ i obvezno dolaze u vrijeme njihovog koncerta u Bibinjama.

Također se zadnjih desetak godina, u kolovozu, održava i gastro manifestacija „Bibinjski kogo“ na kojoj se više ekipa bori u kuhanju starog bibinjskog specijaliteta – variva od sipe sa domaćom valjanom *manestrom* (rezancima). Na taj način pokušava se probuditi svijest o važnosti očuvanja starih recepata lokalnih specijaliteta. Na taj način se turistima približava život lokalnog stanovništva.

U Bibinjama se svake godine posebno obilježava i slavi 05. kolovoza - Dan Oluje. Na rivi u uvali Taline, Udruga bibinjskih lovaca priprema lovačke specijalitete, a na plaži Frnaža ispod Staroga sela, Udruga branitelja peče vola. Gosti uživaju u delicijama i u pjesmi domaćih izvođača.

Ovo ljeto krenulo se s gastro manifestacijom „Bibinjski gušti“, koja traje tri dana tijekom kojih su na rivi izloženi proizvodi i radovi lokalnih proizvođača i umjetnika, počevši od hrane: meda, pršuta, rakije, likera pa sve do umjetničkih slika, keramičarskih radova i domaćih suvenira. U isto vrijeme, kuhari pripremaju jedan od dalmatinskih specijaliteta – rižot na plodovima mora, crni rižot ili školjke na buzaru. Sve je popraćeno koncertom dalmatinske glazbe. Time se turistima želi približiti život i rad lokalnog stanovništva.

Od 2017. godine u svibnju se u art galeriji „Lucina butiga“ održava festival bibinjskog stvaralaštva pod nazivom „Bibinje stvara“. Zamisao je bila da se na jednom mjestu okupe Bibinjci i Bibinjke koji imaju talent za pjesništvo, slikanje, kiparstvo ili bilo koji vid umjetničkog stvaralaštva kako bi se predstavili svojim sumještanima; te da se ohrabre i afirmiraju oni koji svoja djela ne pokazuju, pogotovo mladi ljudi kojih je na festivalu sudjelovalo puno. I prvi i drugi festival imao je više od 15 sudionika koji su se predstavili svojim radovima.

Zamisao je da to bude pravi festival stvaralaštva koji će trajati dva do tri dana i na kojem će biti izloženi svi radovi i proizvodi bibinjskih umjetnika i proizvođača uz pratnju bibinjskih pjevača, klapa i glazbenih sastava.

U zadnje dvije godine na Svjetski dan pletenja, početkom lipnja, u Bibinjama se održava „Bibinjski plet“. Krenulo je na inicijativu dvije mještanke koje nisu Bibinjke. Jedna je Škotkinja Linda White koja zadnjih deset godina živi u Bibinjama, a druga je Zagrepčanka Željka Leskovac koja već dugo godina ima vikendicu u Bibinjama. Mladi Šime Sikirić, koji radi u općini, oduševio se njihovom idejom i u želji da se sačuva i oživi već zaboravljeni starinski bibinjski plet i pletić kojeg su obavezno imale sve naše bake, osigurao im je pomoć i potporu Općine Bibinje. Odazvale su se žene koje se bave pletenjem u želji da zainteresiraju mlade za pletenje i prenesu im svoje znanje. Manifestacija se održava uz more, u uvali Taline gdje budu izloženi radovi naših pletilja i gdje prolaznici i turisti mogu vidjeti pletilje na djelu te mogu sudjelovati i naučiti plesti.

Mladi Šime Sikirić je pokrenuo i „Večer dalmatinske beside“ koje se održavaju već tri godine u srpnju i okupljaju lokalne pjesnike zajedno s pjesnicima iz cijele Dalmacije koji pišu dalmatinskim dijalektom. Cilj je okupiti što više pjesnika iz raznih dijelova Dalmacije kako bi se čuli različiti lokalni idiomi. Svake godine odazove se netko novi a to jest najvažnije, da se potiču ljudi, pogotovo mladi koje treba ohrabriti za predstavljanje svog izričaja.

Također, zadnje dvije godine, krajem srpnja održava se koncert u čast poginulih branitelja Bibinja. Pet je mladih Bibinjaca poginulo u Domovinskom ratu u uniformi hrvatske vojske braneći svoju domovinu od agresora. To su Franko Lisica, Mladen Bugarija – Cuki, Alfredo Lisica, Dragan Lisica – Taka i Zvonimir Sikirić. U čast njima, sestra jednog poginulog, Lucija Šimunić i njena prijateljica Marija Fuzul, koja se inače bavi organizacijom raznih humanitarnih koncerata, osmislile su i organizirale koncert uz financijsku pomoć Općine Bibinje. Svi izvođači koji su nastupali činili su to humanitarno u čast palim herojima.

Slika 30.Plakat za koncert (preuzeto sa ebibinje.net)

Kao što se vidi iz navedenog, dok u Bibinjama dišu ljudi koji vole svoje nasljeđe, tradiciju i kulturu nema straha kako će stare tradicije izumrijeti, niti da se nove neće stvarati.

Slika 31. Keramičarka Tereza Kardum na izložbi svojih radova (vlastita arhiva)

Slika 32. Detalj s izložbe „Naš kutak“ (vlastita arhiva)

5 VALORIZACIJA I PREZENTACIJA KULTURNE BAŠTINE BIBINJA

Svako i najmanje mjestašce ima svoju povijest i svoju baštinu. Neka mjesta dugu i bogatiju, a neka kraću i siromašniju. Tako i Bibinje, sa svojom dugom poviješću, ima bogatu baštinu. Nematerijalna baština se dobro čuva djelovanjem kulturno-umjetničkog društva, udrugama i organizacijom raznih kulturnih priredbi. Materijalna kulturna baština u Bibinjama najbolje je sačuvana u vidu crkvi i crkvenih predmeta, ali ostala materijalna baština je zapostavljena i ne pridaje joj se previše pažnje. Tu mislim na stari bibinjski Sikirića mlin koji radi nesređenih imovinsko-pravnih odnosa propada. Ipak je on spomenik kulture i načina života starih Bibinjaca. I današnja općinska zgrada koja je bila zgrada prve škole u Bibinjama, sagrađena 1932. godine, dobrim dijelom propada. Kat je adaptiran za potrebe Općine, ali prizemlje je u dotrajalom i ruševnom stanju. Crkvica sv. Jelene je zapuštena, ne zna joj se pravi "vlasnik". Ali ipak se nalazi u Bibinjama i Bibinjci su je očistili i održavaju okoliš oko nje uredan pa bi se i za crkvicu trebalo bolje pobrinuti. Tu je i nekadašnja etnografska zbirka koja je sad zatvorena. Predmeti koji su bili izloženi u zbirci sada se čuvaju po raznim skladištima u neadekvatnim uvjetima.

Danas se mnoge kuće obnavljaju i vraća im se starinski izgled. Međutim, događa se i to da se pri obnovi kuća u Starome selu stavljaju alu – pvc prozori, da se nanosi fasada umjesto da se otuče stari kamen i obnove fuge. Izgled Staroga sela bi svakako trebao ostati starinski bez modernih uređenja s vanjske strane kuća.

Kad pričamo o prezentaciji kulturne baštine Bibinja, ona se najviše očituje organizacijom raznih kulturnih događaja koji se, nažalost, najviše održavaju ljeti, i to mahom u kolovozu. Važno je održavati nekakva kulturna događanja tijekom cijele godine. Svako godišnje doba moglo bi imati bar jedan veći kulturni događaj.

Za prezentaciju Bibinja i baštine Bibinja bitna su sudjelovanja „Veselih Bibinjaca“ na raznih folklornim smotrama u Hrvatskoj i izvan nje, u Mađarskoj i Austriji. Od velike su važnosti i nastupi bibinjskih klapa i ansambla „Moba“ na raznima susretima i manifestacijama. Bibinjski pjesnici su jako aktivni te sudjeluju na raznim pjesničkim večerima diljem Dalmacije.

Turistička zajednica Općine Bibinje u svim svojim izdanjima prospekata, kataloga i kalendara uvelike promovira kulturnu baštinu Bibinja prikazujući najviše crkve, kulturne događaje i smotre, fešte, gastronomiju, ribarstvo, vinogradarstvo i maslinarstvo.

Sve to uvelike pomaže prezentaciji Bibinja, ali na njoj treba uvijek raditi još i više.

5.1 STAVOVI DOMICILNOG STANOVNIŠTVA O KULTURNOJ BAŠTINI

Razgovarajući s raznim ispitanicima o kulturnoj baštini našeg mjesta došla sam do zaključka kako većinom svi smatraju iste stvari svojim kulturnim nasljeđem. Naravno poznavanje baštine je veće kod starijeg stanovništva, nešto siromašnije kod mlađeg. Svi znaju nabrojati bibinjske crkve kao svoje naslijeđe, iako ne znaju previše podataka o njima. Malo tko zna da je Staro selo bilo opasano obrambenim zidovima ili da je crkva sv. Ivana Glavosjeka pripadala biogradskim benediktincima. Nitko od ispitanika nije spomenuo lokalitet Banska Punta, niti znaju da postoji. Također, nitko nije spomenuo ni ostatke rimskog akvadukta koji su još dan danas vidljivi.

Na pitanja o nekadašnjem mlinu za masline koji pripada obitelji Sikirić naišla sam na različita mišljenja. Dio mještana smatra da je mlin dio bibinjske baštine i da bi kao takav trebao biti dan Općini i korišten kao spomenik kulture Bibinja. Naravno, uz uvjet da se sačuva u izvornom obliku i restaurira sve što se treba obnoviti. Međutim, drugi dio mještana smatra da je mlin obiteljsko naslijeđe i privatno vlasništvo te da vlasnici trebaju sami odlučiti što će sa njime napraviti.

Što se tiče ruševne zgrade starog mlina za preradu žitarica većina ispitanika nije ni znala da je tu nekada bio mlin. Oni koji su to znali pripadaju starijoj dobnoj skupini.

Na razilaženja u mišljenjima ispitanika naišla sam i po pitanju uređenja kuća na području Staroga sela. Većina smatra kako bi kuće trebale biti sačuvane u starinskom obliku te kako treba biti pažljiv kod obnove starih kuća: da fasade budu kamene, da imaju starinske drvene *škure*, dok manji broj ispitanih drži da vlasnici mogu urediti svoje kuće kako žele, staviti fasadu preko kamena te umjesto drvenih škura staviti PVC stolariju koja je jeftinija i lakša za održavanje.

Svi ispitanici smatraju klapsku pjesmu i stara bibinjska kola svojim naslijeđem. Iako, s obzirom na to da Bibinje ima 4000 stanovnika, jako malo mladih sudjeluje u očuvanju te baštine. Pogotovo kada pogledamo sastav folklorne skupine „Veseli Bibinjci“. Većinom su starije životne dobi, uz osvježenje od nekoliko mladih zadnjih par godina. Kada gledamo sudjelovanje mladih u klapskim sastavima, situacija je drugačija. Mladi Bibinjci i Bibinjke sudjeluju u klapskom stvaralaštvu u klapama iz Bibinja, ali i u raznim klapama sa zadarskog područja.

Većina ispitanika misli kako očuvanju kulturne baštine treba posvetiti više pažnje, ali isto tako velik dio tih istih ispitanika očekuje od nekog drugog da se bavi time.

5.2 VAŽNOST KULTURNOG NASLJEĐA ZA KULTURNI TURIZAM BIBINJA

Za svaku destinaciju, koja želi razvijati kulturni turizam, od velike važnosti je očuvanje svog kulturnog nasljeđa i davanje dovoljne važnosti istome. Na početku ovog rada već je spomenuto da se turizam nasljeđa poistovjećuje s kulturnim turizmom. Po nekim autorima je turizam nasljeđa tek dio kulturnog turizma. Bilo kako bilo, možemo donijeti zaključak da ako neka destinacija želi razvijati kulturni turizam da se treba brinuti o svom kulturnom nasljeđu. Iako se u Bibinjama kulturno nasljeđe čuva, ipak mu nije posvećena dovoljna pažnja. Kao što je već spomenuto, najviše se čuvaju crkve i crkvena dobra, ali to je i logično jer o njima brine Crkva. Ostale stare građevine većinom propadaju, a mogle bi biti istinski spomenici kulture Bibinja. Klapska pjesma je dobro očuvana, i dosta mladih sudjeluje u radu već postojećih klapa ili pak osnivaju nove. Iako, muških klapa je puno više dok je ženska klapa samo jedna. Folklorna skupina vapi za mladim snagama i to stanje se pomalo počelo popravljati zadnjih par godina.

Jako je bitno očuvanje nematerijalne kulturne baštine jer se njome promiče, podupire i razvija kulturna raznolikost. Jača se kulturni identitet lokalne zajednice što je u svijetu globalizacije jako važno. Očuvanjem nematerijalne baštine podupire se i razvija ljudska kreativnost. Prenošenjem baštine s generacije na generaciju, zajednice ponovno stvaraju nematerijalnu kulturnu baštinu. Nematerijalna kulturna baština je najbolji predstavnik identiteta nekog naroda ili neke lokalne zajednice te osigurava kontinuitet življenja tom narodu ili zajednici.

Bibinjski identitet je dobro prikazan u grbu Općine Bibnje. Grb sjedinjuje one tri stvari koje su Bibinjcu oduvijek bile važne – domoljublje, bogoljublje i čovjekoljublje.

Slika 33. Grb Općine Bibinje

S lijeve strane grba nalazi se mač kao simbol otpora bilo kakvim najezdama. U sredini grba nalazi se hodočasnički štap s torbicom i školjkom. Oni se odnose na bibinjskog zaštitnika sv. Roka. S desne strane grba nalazi se glagoljaški križ kao znak vjere, ali i kao znak načina života u kojem prihvaćamo križeve i nosimo ih.

Važno je za Bibinje da oživi i očuva razne običaje vezane za svakodnevni život, za blagdane kroz godinu, za vinogradarstvo, maslinarstvo i ribarstvo. Da time radi na stvaranju i jačanju svog kulturnog identiteta i prepoznatljivosti. Bitno je znati po čemu se razlikujemo od ostalih i to znati iskoristiti u izgradnji svog kulturnog identiteta. Koliko god je važna zaštita i konzervacija baštine, važne su i interpretacija i prezentacija te iste baštine. To su bitni izazovi sadašnjim i budućim generacijama.

U knjizi Mije Šimunića Mićela „*Iz bibinjske povjesnice dvadesetog stoljeća"* opisani su razni narodni običaji koje su Bibinjci činili godinama, a koji danas mladima nisu poznati. Vremenom su ti običaji izumrli. Božidar Šimunić u svome prologu te knjige kaže: „ *...u ovoj su knjizi oteti zaboravu ljudi, običaji i događaji koji su u svoje vrijeme bili neobično značajni, upravo sudbonosni za malu pučku zajednicu sela Bibinja"*.

5.3 VAŽNOST RAZVITKA KULTURNOG TURIZMA

Za razvoj bibinjskog turizma bilo bi značajno da se više pažnje posveti kulturi, nasljeđu i oživljavanju starih običaja te da se zaposli stručan kadar koji će biti posvećen samo tome. Nažalost, u Bibinjama se u Turističkoj zajednici još uvijek zapošljava po političkoj podobnosti bez obzira na struku i stručnost. Najveći naglasak u radu Turističke zajednice je na povećanju broja noćenja. Za turizam u Bibinjama karakteristična je sezonalnost i još uvijek se ne radi dovoljno na produljenju sezone i na tome da budemo zanimljiva destinacija tokom cijele godine. Također, još uvijek velikim dijelom prevladava kupališni turizam. U sezoni je najveći problem kišni dan. Kada pada kiša i turisti ne mogu ići na more, nemaju kako iskoristiti vrijeme u Bibinjama, već odlaze u Zadar. Jako je bitno raditi na ponudi koja ne uključuje samo more i sunce, već način na koji se turisti mogu zabaviti kada nisu u mogućnosti kupati se. To je moguće izradom strategija za razvoj kulturnog turizma u Bibinjama. Bibinje ima puno resursa koje može iskoristiti u razvijanju svog kulturnog turizma i jačanju svog kulturnog identiteta.

U cijeloj Hrvatskoj, pa tako i u Bibinjama, osjete se negativni učinci masovnog turizma i unificirane ponude. Stavljanjem pažnje na kulturu i razvoj kulturnog turizma može se produljiti sezona i mogu se privući kvalitetniji gosti veće potrošačke moći.

Bibinje uistinu ima puno toga za ponuditi, i to ne samo ljeti, već tijekom cijele godine, ali nedostaje stručnih osoba s entuzijazmom i idejama na vodećim mjestima.

5.4 PRIJEDLOZI I RAZVOJNE PERSPEKTIVE

Prva stvar koja je za razvoj turizma u Bibinjama važna, jest zapošljavanje stručnog kadra. Smatram da su ljudi koji su se godinama obrazovali u turizmu daleko kompetentniji u vođenju razvoja turizma neke zajednice od onih koji se za to nisu obrazovali.

Postoji mnogo vrsta turizma, a za Bibinje je važno da odabere kojoj vrsti turizma će se posvetiti i koju vrstu turizma želi razvijati. Posljednjih nekoliko godina Bibinje bilježi rekorde turističkog prometa. Tome je pridonijelo povećanje broja smještajnih kapaciteta, točnije apartmana i kuća za odmor. Bitno je napomenuti da se i kvaliteta smještaja poboljšala jer svake godine "niću" noviji i luksuznije uređeni apartmani i kuće za odmor s bazenima. Ali i dalje Bibinje nema ni jedan hotel, apart hotel i slično.

U Bibinjama i dalje prevladava kupališni turizam. Važan je naravno i nautički turizam koji se razvio otkad se izgradila marina D-Marin Dalmacija, ali iskreno od nautičkog turizma Bibinje ima jedino povećan broj noćenja. Bibinje treba raditi na obogaćivanju svoje ponude počevši od smještajnih kapaciteta i ugostiteljskih objekata pa do zabavne i kulturne ponude. Bibinje mora nešto ponuditi turistima u kišne dane, a ne ih samo prosljeđivati u Zadar.

Svakako treba raditi na očuvanju kulturnog nasljeđa te na stvaranju kulturnog identiteta. I to treba iskoristiti za razvoj turizma u Bibinjama u sezoni i izvan ljetne sezone.

Bibinjci su oduvijek bili poznati po tri stvari koje su ih određivale: uvijek su bili vrijedni težaci, uvijek su ispovijedali svoju katoličku vjeru i uvijek su ponosno isticali svoje hrvatstvo. I eto odrednica za stvaranje svog kulturnog identiteta i za razvoj kulturnog turizma.

Treba na pravilan način interpretirati i prezentirati svakodnevni život Bibinjca težaka, njegovu berbu maslina, berbu grožđa i pravljenje vina, kuhanje rakije, berbu smilja, smokava. Pokazati turistu kako se lovi riba, što znači ići na sviću ili parangal pa kako tu istu ribu ispeći na gradelama ili skuhati brudet od nje. Približiti mu život svakodnevice i omogućiti mu da uči i da osjeti. Omogućiti mu uživanje u iskustvu i da to iskustvo ponese sa sobom sa svog putovanja. Taj turist će biti sretan i ispunjen, zadovoljiti će svoju potrebu za putovanjem i odmorom od njegove svakodnevice, ali će se s putovanja vratiti bogatiji za iskustva koja tu doživi.

Bibinje i Bibinjci trebaju raditi na prezentaciji svojih običaja vezanih uz crkvene blagdane. U Bibinjama se kroz godinu održi preko desetak različitih procesija, a jedina šire poznata je procesija Velikoga Petka. Također, od davnina se za Badnjak pale kolede (krijesovi) u svakom kvartu, a zadnjih godina broj tih koleda se smanjuje. To je bio doživljaj za velike i za male, drva su se skupljala par dana prije Badnjaka. Dečki su odlazili u šumu, a žene bi pripremile frite i kroštule; na Badnjak nakon večere svi bi se okupili oko kolede i pjevali božićne pjesme. Bitno je sačuvati sve običaje i prenositi ih mlađim generacijama.

Iz svoje povijesti Bibinje treba izvući važne događaje i bitne ličnosti te raditi na njihovoj interpretaciji i što bolje ih prezentirati svim posjetiteljima onakvima kakvi jesu - važni i bitni za Bibinje. Odličan je primjer don Stipan Sorić, bibinjski velikan i mučenik, a nigdje u Bibinjama nema nikakvog spomenika u njegovu čast, a kamoli nešto više od toga.

Također, Bibinje ima dobru podlogu za stvaranje ratnog turizma tj. za organiziranje obilazaka onih mjesta koja su bila važna u Domovinskom ratu, u obrani Bibinja i Zadra. To je novi vid turizma koji se u Hrvatskoj počeo razvijati i kojemu također treba posvetiti pažnju.

6 ZAKLJUČAK

Iz svega navedenog, može se zaključiti kako Bibinje ima predispozicije za razvitak kvalitetnog kulturnog turizma, ali za postizanje rezultata treba osmisliti strategiju razvoja i posvetiti se njenom provođenju. Kupališni turizam, kakav u Bibinjama prevladava, nije vrsta turizma kojom se treba zadovoljiti. Svaka destinacija, pa tako i Bibinje, treba dobro proučiti svoju povijest i kulturu te iz njih izvući ono najbolje čime može obogaćivati i izgrađivati svoju turističku i kulturnu ponudu. Moderan turist je turist iskustva, turist koji želi doživjeti nešto posebno na svom putovanju, koji se želi osjetiti dijelom zajednice koju posjećuje te sa sobom kući ponijeti nova iskustva. Bibinje ima jako puno toga za ponuditi turistu, samo treba probuditi svoju kreativnost i približiti posjetiteljima svakodnevni život domaćeg stanovnika kroz sva godišnja doba. Ono što je nama svakodnevno i obično, nije isto tako svakodnevno i obično i turistu koji dođe iz Austrije, Poljske, Švedske ili Novog Zelanda.

Njima je lavanda neobična, oni za smilje nisu nikad čuli, smokvu su možda vidjeli samo na slikama, masline jedu ali nikad nisu vidjeli maslinovo drvo, a kamoli sudjelovali u branju maslina ili gledali kako se prerađuju masline u čisto maslinovo ulje. To je svakodnevnica naših starih, to je običan i možda dosadan život lokalnom stanovništvu, ali u isto vrijeme to je nešto novo, neobično i fascinantno stranom posjetitelju.

Kulturni turizam se ne mora odnositi samo na posjećivanje muzeja i crkvi te starih arheoloških nalazišta, već može označavati nešto skroz drugačije. Kulturni turizam je posjećivanje kulture življenja lokalnog stanovništva. Sudjelovanje u toj istoj kulturi življenja.

Bibinje je destinacija koja ima dugu povijest i koja ima građevine i predmete kao svjedoke te povijesti. Međutim, potrebno je da sami damo važnost našoj povijesti, našim građevinama, i našoj baštini. Potrebno je da što više radimo na očuvanju i oživljavanju nematerijalne baštine jer čuvajući nju čuvamo i jačamo naš kulturni identitet. Kulturna baština je izraz identiteta i povijesti naroda kojem pripada. Tek kada sami sa sobom budemo na čisto koliko je naše nasljeđe važno, moći ćemo ga pravilno valorizirati i prezentirati.

7 SAŽETAK

Bibinje je mjesto smješteno tik uz more, 6 km jugoistočno od Zadra. Danas ima oko 4000 stanovnika i obuhvaća područje između Zadra i Sukošana, a njegovo polje se proteže do Babinduba. Baš kao i u Zadru, stara jezgra Bibinja smještena je na malome poluotočiću iz kojega se kasnije mjesto razvijalo. Na području današnjih Bibinja nekada su postojala manja starohrvatska i srednjovjekovna mjesta od kojih su ostali ostaci crkvi koje danas pripadaju Bibinjama. Crkvi je danas na području Bibinja sedam, od toga se dvije koriste za svakodnevna misna slavlja, a ostale samo za misna slavlja na blagdan sveca kojemu su posvećene. Materijalna baština u vidu starih zgrada i predmeta postoji, ali je slabo očuvana. Stare zgrade bitne za povijest Bibinja su u privatnom vlasništvu te ih je kao takve nemoguće konzervirati i pravovaljano valorizirati. Etnografska zbirka koja je postojala je zbog financijskih razloga zatvorena i predmeti iz nje se čuvaju u neadekvatnim uvjetima.

Nematerijalna kulturna baština je prilično dobro očuvana, najviše zahvaljujući djelovanju Kulturno-umjetničkog društva „Ivan Goran Kovačić“ iz Bibinja koje postoji preko 60 godina. Iz njega su proizašle razne sekcije i njemu možemo zahvaliti postojanje i održavanje najpoznatijih bibinjskih manifestacija kao što su „Raspivano Bibinje“ i „Večer folklora“, te postojanje klapa koje i danas djeluju.

Želja za očuvanjem svoje baštine u Bibinjama je stalno prisutna i to se vidi iz djelovanja KUD "Ivan Goran Kovačić" te kasnije iz djelovanja raznih udruga proizašlih iz KUD-a. Također, puno je tu pojedinaca koji daju svoj doprinos očuvanju baštine i tradicije.

Bibinje je kroz povijest prošlo kroz razne ratove, razdoblja gladi i kuge te se život razvijao u skladu s time. Bibinjska baština je, baš zahvaljujući povijesti, smjenama vlasti, zemljopisnom položaju i klimatskim uvjetima takva kakva jest. Kroz cijelu povijest postojanja Bibinja tri su odrednice koje su oduvijek opisivale Bibinjce – težački rad u poljima, ispovijedanje svoje katoličke vjere i ponosno isticanje svog hrvatstva.

Samo radeći s tim trima odrednicama mogu se izraditi konkretne strategije za razvoj kulturnog turizma u Bibinjama. Ali tome treba ozbiljno pristupiti te okupiti ljude koji su kompetentni za rad u tom području i hrabro krenuti zajedno naprijed.

Ključne riječi: Bibinje, turizam, baština, kulturni turizam

8 SUMMERY

CULTURAL HERITAGE OF BIBINJE WITH A FUNCTION OF DEVELOPING CULTURAL TOURISM

Bibinje is a place situated right by the sea, 6 kilometres south-east from Zadar. Today it counts 4000 inhabitants and it spans in between Zadar and Sukošan, while its fields extend to as afar as Babindub. As well as in Zadar, the old core of Bibinje is situated on a little peninsula from where the village later spread. In the area of today's Bibinje existed, at one time, smaller Early-Croatian and medieval places of which are left the remains of churches that today belong to Bibinje. Nowadays, there are 7 churches in the area, of which 2 are used for everyday mass celebration, while in the others mass is celebrated only on the feast of the Saint they are dedicated to.

The material heritage in the form of old buildings and artefacts exists but is poorly preserved. The old buildings with historical importance for Bibinje are in private property and because of that it is impossible to preserve and valorise them. The ethnographic collection that once existed has been closed for financial reasons and its artefacts are held in inadequate conditions.

Intangible heritage is rather well preserved, mostly thanks to the actions of cultural-artistic group "Ivan Goran Kovačić" that exists in Bibinje for more than 60 years. The group has many sections and we can thank the folklore group "Ivan Goran Kovačić" for the existence and preservation of our most famous attractions: "Raspivano Bibinje" and "Večer folklora" as well as for the many "klapas" that exist and act even today.

The will to preserve its heritage is always present in Bibinje and it can be seen in the acts of cultural-artistic group IGK and many different associations that originated from this group. Also, there are many individuals that give their contribution to the preservation of heritage and tradition.

Throughout history, Bibinje has gone through many wars, as well as periods of hunger and plague and its life developed accordingly. The heritage of Bibinje is as it is thanks to history, shifts of government, geographical position and climate conditions. During the entire existence of Bibinje 3 determinants have always described its inhabitants - hard work in the fields, confession of their Catholic faith and proud emphasis of Croatianhood.

Working exclusively with these 3 factors concrete strategies can be made for the development of cultural tourism in Bibinje. But, it is something that needs to be approached seriously; gather competent people and bravely head forward.

Key words: Bibinje, tourism, heritage, cultural tourism

9 LITERATURA

- Bianchi, Carlo Federico (1877.) *Zara Cristiana I*, Zadar.
- Bianchi, Carlo Federico (1880./2011.) *Kršćanski Zadar II*, prev. Velimir Žigo, Zadar: Zadarska Nadbiskupija – Matica hrvatska Zadar.
- Bekić J., Gulišija D., Jelinčić D.A. (ur.) (2010.) *Kultura, turizam, interkulturalizam,* Zagreb: Meandarmedia.
- Gverić, Ante (1999.) *Iz prošlosti Bibinja,* Zadar: Hrvatsko kulturno društvo Napredak.
- Jelinčić, Daniela Angelina (2008.) *Abeceda kulturnog turizma,* Zagreb: Meandar.
- Jelinčić, Daniela Angelina (2010.) *Kultura u izlogu,* Zagreb: Meandarmedia.
- Jurić, Radomir (2015.) *Zlato i srebro srednjega vijeka u arheološkom muzeju Zadar,* Zadar: Arheološki muzej Zadar., str. 76-77.
- Kačić Miošić, Andrija (1942.) *Razgovor ugodni naroda slovinskoga,* Zagreb
- Kero, Pavao, (1999.) *Zvona svetog Roka,* Bibinje: Župni ured sv. Roka.
- Šimunić, Mijo Mićelo (2006.) *Iz bibinjske povijesnice dvadesetog stoljeća,* Zadar: Matica Hrvatska Zadar.
- Šindija, Ivan (2003.) *Bibinjski korijeni,* Zadar: Matica hrvatska Zadar
- Španić, Mihovil (2005.) *Vitez Surić don Stipan, vojvoda primorski i Durak Aliaga Vranjski,* Zadar: Općina Bibinje
- Turčić, Stanko (1974.) *Bibinje - povijest i razvitak,* Zadar: Župni ured sv. Roka Bibinje

10 POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1. Don Stipan Sorić – bakrorez iz 17. stoljeća (vlastita arhiva) 15
Slika 2. Detalj s procesije Velikoga petka u Bibinjama (preuzeto sa ebibinje.net) 18
Slika 3. Crkva sv. Ivana Krstitelja (preuzeto sa visitbibinje.com) 20
Slika 4. Crkva sv. Roka (preuzeto sa visitbibinje.com) 21
Slika 5. Glavni oltar u crkvi sv. Roka (vlastita arhiva) 22
Slika 6. Oltar posvećen Bogorodici, crkva sv. Roka, Bibinje (vlastita arhiva) 23
Slika 7. Detalj sa blagoslova replike crkve sv. Roka (preuzeto sa ebibinje.net) 24
Slika 8. Crkva mučeništva sv. Ivana Krstitelja (preuzeto sa visitbibinje.com) 25
Slika 9. Crkva Uznesenja BDM (preuzeto sa visitbibinje.com) 26
Slika 10. Crkva Svih svetih (vlastita arhiva) 28
Slika 11. Ostaci crkve sv. Petra na lokalitetu Petrina (vlastita arhiva) 29
Slika 12. Zlatne naušnice sljpoočničarke (preuzeto iz kataloga „Zlato i srebro srednjega vijeka“) 30
Slika 13. Pročelje crkve sv. Jelene (vlastita arhiva) 31
Slika 14. Crkva sv. Jelene (vlastita arhiva) 32
Slika 15. Sikirića mlin u Starom selu u Bibinjama (vlastita arhiva) 33
Slika 16. Spomenik dr. Franji Tuđmanu u Bibinjama (preuzeto sa www.tportal.hr) 34
Slika 17. Klapa "Garofuli" (preuzeto sa kalelargainfo.hr) 40
Slika 18. Susret klapa „Raspivano Bibinje“ osamdesetih (preuzeto sa ebibinje.net) 41
Slika 19. Povorka folklornih skupina (preuzeto sa www.kalelargainfo.hr) 43
Slika 20. Bibinjsko kolo (preuzeto sa www.zadarskilist.hr) 44
Slika 21. Nastup mandolinskog ansambla „Moba“ osamdesetih (privatna arhiva Ivice Kinde) 45
Slika 22. „Stanjanje“ bačvi u moru u osamdesetima (preuzeto sa ebibinje.net) 46
Slika 23. „Stanjanje“ bačvi u današnje vrijeme (preuzeto sa ebibinje.net) 46
Slika 24. Plakat za Tunjadu 2018 (preuzeto sa ebibinje.net) 48
Slika 25. Ante Sikirić Krivin i Tomislav Bralić (preuzeto sa www.zadarskilist.hr) 49
Slika 26. Detalj s izložbe „Naš kutak“ autorica Kristine i Petre Bugarije (vlastita arhiva) 51
Slika 27. Vatromet za doček Rokove (preuzeto sa ebibinje.net) 52

Slika 28. Procesija na blagdan sv. Roka (preuzeto sa www.kalelargainfo.hr) 53
Slika 29. Kip sv. Roka (preuzeto sa ebibinje.com) 53
Slika 30.Plakat za koncert (preuzeto sa ebibinje.net)..... 56
Slika 31. Keramičarka Tereza Kardum na izložbi svojih radova (vlastita arhiva)..... 57
Slika 32. Detalj s izložbe „Naš kutak“ (vlastita arhiva)..... 57
Slika 33. Grb Općine Bibinje 60

11 ŽIVOTOPIS

OSOBNI PODACI

Ime i prezime:	Lucija Šimac (rođ. Kero)
Datum i mjesto rođenja:	08.10.1983., Zadar
Adresa:	Trg Tome Bulića 5, 23205 Bibinje
Mobitel:	098/9434459
E-mail:	lucijasimac@gmail.com

OBRAZOVANJE

2009- 2019	Sveučilište u Zadru - diplomski studij Kulturna baština i turizam
2005-2009	Sveučilište u Zadru Preddiplomski studij Kultura i turizam - sveučilišna prvostupnica komunikologije
1998-2002	Gimnazija Vladimir Nazor, Zadar - jezični smjer

DODATNO OBRAZOVANJE

veljača-rujan 2014	Sveučilište u Zadru - stručni ispit za voditelja turističke poslovnice
2007-2008	Pučko učilište Mencl, Zadar - usavršavanje za računalnog operatera

RADNO ISKUSTVO

lipanj 2016 -	Vlasnica obrta za turizam **"Šimac"**, Bibinje, pod kojim djeluju: - Art galerija **"Lucina butiga"** – prodavaonica originalnih hrvatskih proizvoda i ručnih radova - Organizacija umjetničkih izložbi - **Skitnica tours**, turistička agencija - Mjenjačnica

veljača 2016 -	**Forever Living Products, USA** (podružnica Hrvatska) - network marketing
srpanj-kolovoz 2014	**Turistička zajednica Općine Bibinje** - poslovi recepcije, turistički informator, evidencija turista
kolovoz 2010-svibanj2013 siječanj 2009-siječanj 2010 svibanj 2006-srpanj 2007	**NANO d.o.o., za trgovinu i građenje**, Zadar - voditelj direktne prodaje i maloprodaje - organizacija marketinga - obuka novih zaposlenika
lipanj 2007-rujan 2008	**MIATRADE d.o.o.**, Zadar **Putnička agencija Miatours** - turistički informator, prodaja putnih karata, organizacija i prodaja turističkih putovanja, pratitelj putovanja, prodaja smještajnih kapaciteta, poslovi mjenjačnice, vođenje statistike i izrada mjesečnih obračuna
veljača 2005-veljača 2006	**JEZGRA d.o.o.**, Rijeka-Zagreb - voditelj prodaje - organizacija marketinga - obuka novih zaposlenika

POSEBNA ZNANJA I VJEŠTINE

Strani jezici:	Engleski: odlično u razumijevanju, govoru i pismu Talijanski: odlično u razumijevanju, govoru i pismu Španjolski: odlično u razumijevanju i pismu, dobro u govoru Njemački: dovoljno dobro u govoru i pismu (A1.1 tečaj)
Rad na računalu:	ECDL diploma, aktivno korištenje svih programa
Vozačka dozvola:	B kategorija
Komunikacijske vještine:	Odlično snalaženje u novim sredinama i na novim radnim zadatcima, odlične sposobnosti komunikacije jedan na jedan, u grupi i s većim brojem ljudi.

Prezentacijske vještine: Odlične prezentacijske vještine pred manjim i većim brojem ljudi. Voditeljsko iskustvo raznih lokalnih manifestacija, koncerata i izložbi.

PREPORUKE

Forever Living Products – g. Stjepan Beloša, senior manager
Miatrade d.o.o. - gđa. Anamarija Šarin Ropuš, direktorica
Nano d.o.o. - Dario Ivanković, direktor
Jezgra d.o.o. - g.Danijel Laginja, direktor